

BERNARD KOPS

PÉTER MANN ÁLMA

*Színmű
Egy felvonásban
Három képben*

*Fordította és kamaraszínpadra átdogozta
NYÁRÁDY GÁBOR*

S z e r e p l ő k:

Péter Mann, álmodozó fiatalember
Sonia Mann, az édesanyja, ruhakereskedő
Mészáros úr, mészáros
Mészárosné, a felesége
Penny, a leánya
Zöd úr, zöldséges
Zöldné, a felesége
Sylvia, a leánya
Halas úr, haláros
Halasné, a felesége
Jason, vállalkozó
Alex, csavargó
Tom, Penny vőlegénye
Jack, kopó
John, kopó
Hang a magasból

Történik napjainkban egy londoni piactéren.

(A darab megjelent The Dream of Peter Mann címmel, Penguin Books, London, 1960. Magyar nyelvű ismertetése a Nagyvilág 1961. december 17-én a Magyar Rádió Glóbusz című adásában. Lexikális adatok a szerzőről, aki 1961-ben a Pen Club meghívására Magyarországon is járt: A XX. Század külföldi írói, Gondolat Kiadó, 1968.)

ELSŐ KÉP

Szín: A háttérben cégtáblás üzletek egymás mellett, hús-, hal-, zöldség-, ruhabolt és vállalkozói iroda. Ez utóbbi táblájának felirata csupán ennyi: „Éjjel-nappali szolgálat”. A ruhaboltnak van a legszebb portálja. Minden ajtó előtt elárúsításra szolgáló stand, az iroda előtt Sylvia virágárus-pultja.

Szép nyári reggel, az üzletnyitás ideje. A kereskedők árut hoznak ki, és rendezkednek a pultokon. Csak a ruhabolt marad még zárva.

- ALEX (Rongyaiban is magabiztos méltósággal lépked végig a piacon, a zöldségeshez megy) Fél kiló szilvát kérnék...
- ZÖLD Parancsoljon, uram. (Kezdi kimérni a gyümölcsöt)
- ALEX ... kérnék, ha lenne rá gubám.
- ZÖLD Szórakozik? Csóró! Menjen a pokolba!
- ALEX (Ellépve a pulttól beleharap egy almába, amelyet a szóváltás közben elemelt és a henteshez sétál) Kaphatnék, kérem, egy doboz friss, aromás, jegelt csirkepástétomot?
- MÉSZÁROS (Sötét ünneplőben van, csirkét kopaszt, értetlenül) Mit?
- ALEX Egy doboz friss, finom, omlós, mélyhűtött csirkepástétomot.
- MÉSZÁROS Hogyan tetszett gondolni?
- ALEX (Reklámszövegeket mond) Úgy hogy: kész étel - kész öröm. Meg úgy, hogy: ételtartósítás - élethosszabbítás. Mert tartósított készétellel időt spórol meg az ember.
- MÉSZÁROS Időt? Mire?
- ALEX Hogy mire?... Természetesen, hogy ideje legyen.
- MÉSZÁROS Ne bosszantson, uram, mert magából csinálom pástétomot mindjárt!

ALEX Vén hús nem jó... Maguk, úgy látom, még nem jöttek rá: azért döglődik ez a piac, mert mindenki készételt, konzervet fogyaszt, és ABC-áruházakban meg szupermarketekben vásárol.

MÉSZÁROS (kést emel rá) Akkor mit keres itt? Hordja el magát, míg jó dolga van!
(Alex vállat von, zsebsakkot vesz elő, és a ruhabolt előtt a járdán magában játszani kezd.)

PÉTER (kilép a ruhaboltból, ásítózik) Jól hallottam? ABC-áruház meg szupermarket? Mondtam ezt már én is. Ha összeállnánk, degeszre kereshetnénk magunkat.

ZÖLDNÉ (az asszonyokhoz) Megkereshetnénk az esze tokját, az igaz!

HALASNÉ Kerge széltoló!

MÉSZÁROSNÉ Ha én lennék az anyja, addig pofoznám, míg kijózanodik.

PÉTER (Észreveszi Alexet) Játshatunk egy partit, ha akar.

ALEX Játsszál a jó édes anyukáddal, fiacskám. Én csak magam ellen játszom. Így kedvemre csalhatok, és sohasem vesztek... És különben is, matt! (Feláll, Péterhez) Hanem ha volna egy bagód. (Péter megkínálja) Meg tüzed. (Péter tüzet ad neki) És néhány shillinged. Cefetül ment nekem ezen a héten.

PÉTER Sebaj, majd fordul a kocka, csak bízzon, uram, a konjunktúrában. (Félretolja Alexet, s Sylviához megy, aki virágaival bibelődik) Haragszol a tegnapi estéért? Elragadt a szenvedély.

SYLVIA Ne is lássalak!

ZÖLD (A feleségének) Megint Sylviát főzi, látod? Hányszor kell mondani ennek a lánynak, hogy ne álljon szóba vele!

PÉTER (Sylviához) Hallgass meg, szépségem, üdvösségem. Éjjel meg az előző éjjel is rólad álmodtam, mindig rólad álmodom. Találkozzunk este.

SYLVIA Nekem elég volt a tegnapi.

PÉTER De ma is. Szeretnék megcsókolni. Hiszen te is szeretsz, érzem. (Át akarja ölelni Sylviát, de a lány ellöki magától)

SYLVIA Én nem tudok róla... Nekem olyan fiú kell, aki két lábbal a földön áll.

PÉTER És én? Én min állok?

SYLVIA Akinek a helyén van a feje.

PÉTER (Megrázza a fejét) Az enyém sem esik le, nézd!... Ha akarsz Miss Britanniává teszek, trónusra ültetlek. Vagy mit akarsz?

SYLVIA Hogy gyengéden udvaroljanak, és csokoládéval lepjenek meg néha. Hogy szép aranyjeggyűrűt kapjak. Hogy hófehérben esküdjem, virágok, nyoszolyólányok között, és orgona szóljon a templomban. Hogy a nászéjszakáig érintetlen maradjak... Te nagyon erőszakos és türelmetlen vagy.

PÉTER Ó, ti nők, ti nők! Ha szende vagyok, azaz málé, akkor az a baj, ha meg türelmetlen, vagyis normális, akkor meg az!

ALEX (Már előbb odakíváncsiskodott, s karonfogva elhúzza Pétert) Hagyd. Nem szeret. Ha szeretne, nem csokoládét kérne. Ezerféle nő van, szőke, veres, karcsú, begyes, lapos, melles, piruló vagy nem piruló, de egyiknek sem csokoládén jár az esze, ha szeret.

PÉTER De a keservét! Én megmutatom neki! Egy szép napon még könyörögni fog hogy vegyem el.

ALEX Mit akarsz csinálni?

PÉTER Elvenni, persze... Ó, bár csak el tudnám hagyni!

ALEX Bár csak kiköthetnék végre valahol!

PÉTER Ezen a szemétdombon sohasem boldogulok. Pénzt kell szereznem. Sok pénzt. Gazdag akarok lenni. Szörnyen gazdag. Olyan gazdag, hogy megnyithassam minden idők legeslegnagyobb áruházát. De itt? ...

ALEX Gyere velem.

PÉTER Maga tudja, hogy kell hozzáfogni az ilyesmihez?

ALEX Mi az hogy! A szakmám!
(Kezet ráznak)

PÉTER Jó tipp! Végre kitombolom magam. Leveszek a lábáról minden némbert... Világ szoknyásai! Csibék! Macskák! Szüzek! Angyalok! Ne izguljatok, jövök már! Nem kell már sírnotok, ne itassátok az egereket, a párnátok csücskét se rágjátok többé – jövök! Jövök, és kezem alatt megbizsereg majd a bőrötök, csókban fürdik majd a szátok, orcátok, fülcimpátok, minden dombotok és völgyetek.

ALEX (Tapsol, de abba hagyja amint észreveszi, hogy a piacon mindenki haragosan nézi őket) Gyere hát!

PÉTER (Letörten) Á!...

ALEX Miért nem?

PÉTER Hiszen minden hegycsúcsot megmásztak már, minden sivatagot bejártak, minden rekordot az égig tornáztak. Nincs semmi, amiért érdemes lenne élni. És nincs semmi, amiért érdemes lenne meghalni. Torkig vagyok az egésszel... Minek jött ide? Mért tett boldogtalanná?

ALEX Én?

(Péter bemegy a ruhásboltba, s ruhaneműt, méterárut hoz ki több fordulóban, majd rakosgatni kezd az elárusító-asztalon)

MÉSZÁROS (A feleségéhez) Mikor jönnek már? ... Igazán nem járja. Az édes lányunk esküszik, és még ma sincs szabadnapunk.

MÉSZÁROSNÉ Elment az eszed! Szabadnap! Ha bezárnánk, az emberek vegetáriánusok lennének, vagy nem is tudom, még rosszabb...

MÉSZÁROS Mi lehetne még rosszabb? ... Mégis csak meg kéne hívni a szomszédokat egy pohárra. Már úgyis nekiöltöztünk.

JASON (Alexhez) Bocsánat, uram. Láttam, imént jól elbeszélgetett ezzel a fiatalemberrel. (Péter felé bökö) Akar öt fontot keresni?

ALEX Öt font. Hm. A torkát kellene elvágnom?

JASON Mit képzelsz? Csak szabadítsd meg tőle bennünket. Találjon ki neki valami mesét, valami színes kalandot. És csalja el innen jó messzire. Amilyen messzire csak lehet.

ALEX Miért? Mi a baj vele?

JASON Hiányzik egy kereke. És megbolondít mindannyiunkat. (Átadja a pénzt)

ALEX Ez már nyomósabb érv.

JASON Ha esetleg életbiztosítást akarna kötni ... Előnyös feltételeket nyújthatnék. Csekély öt font az első részlet.

ALEX És kinek kellene fizetnem?

JASON Nekem, természetesen. Én vagyok itt a „Jobb ma, mint holnap” életbiztosítási és a „Fő a kényelem” lakberendezési társaság képviselője. Egyébként okleveles bába, házasságközvetítő és temetkezési vállalkozó. Jason a bölcsőtől a koporsóig az ön rendelkezésére áll, uram. És – közöttünk maradjon – ha ez a fiú nem lesz már az utamban, feleségül veszem az anyját, és belépek a ruhaszakmába is... sok szerencsét!

ALEX (Vidáman Péter pultjához indul) nem volt egy pár rendes fuszeklim a koronázás óta, meglepem magam... Zoknid van-e? De nem ám akármilyen!

PÉTER Mennyi a pénze, mutassa!... Úgy! Mégse mehetett olyan rosszul magának. Akkor nézzük csak, mihez volna kedve. Ezek a harisnyák a fakiraki maharadzsa részére készültek ugyan, de maga mégis csak nagyobb úr, odaadom hát, ha tetszik.

ALEX Megteszi. Ing?

PÉTER Itt kaphatók, uram, a legjobb, a legfinomabb, a legdivatosabb ingek a világon. Tessék! Méltóztassék! Londoni selyemhernyók nyálából készült osztályon felüli selyemingek. Kasmíringek Kasmírból, panamaingek Panamából, marokeningek Marokkóból... (Énekelni kezd) Számoljunk babám, a gázgyár falánál... (Alexhez) Itt mindenféle ing van,

kérem, még kretoning is a kreténeknek. Hadd lássam, hogyan áll magán ez a puplinköltemény?

ALEX Jó kereskedő vagy, fiú, meg kell adni.

PÉTER Csak lennék, ha lenne vevő. Volt idő, amikor az én dumámra csak úgy tódultak ide az emberek. De ma! Itt már az isten se tudna mit kezdeni. Nézze, ez a sok szép bugyi, melltartó, csipkehálóing, ez a rengeteg holmi mind a molyoké lesz... Eh, hiába minden. Nekem is itt kell elrohadnom.

ALEX Dehogy. Hiszen neked van fantáziád, sokra viheted. Mehetsz északnak, vagy mehetsz délnek, s ott megtalálod, amit keresel.

PÉTER Mit?

ALEX Az aranyat.

PÉTER Hol él maga? Száz évvel elkésett.

ALEX De én nem éppen aranyra gondoltam ám! Másra. Ami az aragnál is többet ér. Urániumra.

PÉTER Urániumra? Azt hol lehet találni?

ALEX Majd én elviszlek oda, bízd csak rám. Egész urániumhegyeket lefoglalhatunk. Kicövekeljük a magunk területét, aztán zsebre vágjuk a búsás hasznot. Urániumjárvány dühöng világszerte, ha nem tudnád.

PÉTER (Ámulva) Úr...?

ALEX Úr lehetsz.

PÉTER Urán...?

ALEX Úr ám!

PÉTER (Tapsolva, viháncolva) Hurrá, urán! Uránium!

ALEX Akár indulhatunk is. Csak egy Geiger-számlálóra van szükségünk, és egy kis dohányra.

PÉTER Mennyire?

ALEX Mennyid van? (Péter nem felel) Annyi elég lesz.

PÉTER Megcsináljuk a szerencsénket, aztán visszajövök, megvásárolok itt mindent és megalapítom a világ legfényesebb és leghatalmasabb áruházát. Mindenki nekem dolgozik majd, az egész tér, az egész környék, az egész kerület! Háromnapos munkahét lesz! Jóreggelttel köszönő bélyegzőóra! Déli napfürdőzés! Délutáni szieszta! Öt hónap fizetett szabadság! Nyárra kibérelem Brightonban a legszebb szállodát!...

(Alexhez) Gyerünk, no! Utánam! Urán után, urán után!

(Megtorpan, mert észreveszi Soniát, aki éppen kilép az üzletből, s régi orosz dalt dúdol.)

ALEX Ki ez?

PÉTER Az anyám ... Figyelj, mama! Figyelem, emberek! Én most elmegyek innen, el kell mennem.

TÖBBEN Hála az égnek!

PÉTER De visszajövök majd, széttöröm a láncokat, és szabaddá teszek mindenkit!

JASON Mit fecseg ez a fickó?

SONIA Miről beszélsz, Péter?

PÉTER Urániumról! U-rá-ni-um-ról!

SONIA Meghőbörödtél, fiam? Térj észhez, az istenért!

PÉTER Nagyon is eszemnél vagyok! és épp ezért én, Péter Mann, az urániumkirály most útnak indulok! A magam útjára! (Körbetáncol a téren, közben felragad gyümölcsöt, zöldséget, szalonnát, halat)

SONIA Elájulok vagy meghalok vagy nem is tudom, ez a fiú csakugyan meghibbant!... Hová akarsz menni?

PÉTER El.

SONIA Miért? Nem kapsz meg itthon mindent? Ha több zsebpénz kell, hát jó. Vagy akarsz, hogy elutazzunk néhány napra a tengerhez?

PÉTER Nézd, mama, én egyedül akarok elmenni, és gazdagon akarok visszatérni. Egész karaván hozza majd utánam a pénzt!

SONIA De hiszen gazdag vagy!

PÉTER Mint a templom egere.

SONIA Mert félretettem a pénzt. Rossz napokra. A vasládában őrzöm, tudod.

PÉTER Aha. Mert zsugori vagy!

SONIA Hogy nem sül ki a szemed! Mindent eléd tettem, amire csak vágytál. Ananászt és tejszínhabot, rántott csirkét és túróspitét.

PÉTER Sajnálom, mama, Nem értesz meg.

SONIA Igaz, a véredben van a csavargási kedv. De gondold csak meg, mennyit küszködtem érted, míg felneveltelek!

PÉTER (Grimaszokat vág, utánozza anyja sopánkodó arckifejezéseit)
Ezt már ezerszer hallottam.

SONIA Miattad jöttem el hazulról. Egyedül vágtam neki a világnak. Másállapotban. A hetedik hónapban. Egy kis hajóra szálltam. Vihar volt, tornyos hullámok, a korlátba kapaszkodtam, te meg itt rugdalóztál bennem. Nagy sokára partot értünk, és tudod, mit kezdtem akkor?

PÉTER Tudom.

SONIA Dehogyan tudod. Egy árva pennym sem volt, mit tehettem volna? Beálltam takarítónőnek. Aztán megszülettél. Súrolókefék és felmosórongyok között születtél, de a szemed ragyogott, mint a briliáns, a hajad meg selymes volt és göndör.

PÉTER Ezt már annyiszor elmesélted, de annyiszor! És úgyis hiába. Szedem a sátorfámat. Köszönök mindent, mama, add rám áldásodat, és láss el egy kis pénzzel.

SONIA Butaság! ... Mit kívánsz ebédre, drágám?

PÉTER Semmit, mama. Értsd meg végre: nekem csak az a vágyam, hogy megtaláljam önmagam. És a szerelmet. (Sylvia-ra mutat) Neki nem kellek.

SONIA Ó, fiam! Csak az anyád szerethet igazán. Talán ez is a baj: túlságosan jó vagyok hozzád. (Mintha sírással küszködne)

Ne ríkass meg, Péter, már kifolyik a szemem a sok sírástól. (Felzokog, majd hogy könnyei nem hatnak, ismét beszélni kezd) Gyere, igyál egy pohár hideg tejet, és verd ki az egészet a fejedből ... Különben is, el kell menned a Millerékhez áruért. (Pénzt ad Péternek)

ALEX (Péterhez) No? Indulhatunk?

PÉTER Előbb el kell intéznem egyet s mást. (Nagy táskát nyom Alex kezébe) De jut eszembe, még nem is tudom, hogy hívják.

ALEX Alex ... Mit szorongatsz a markodban?

PÉTER Pénzt.

ALEX Add csak ide, elbírom azt is.

PÉTER Nem olyan nehéz.

ALEX Nem bízol a barátodban? ... Nézd, neked mindened van, mert van képzeleted, te vagy a leggazdagabb ember, akit ismerek. Kár lenne, ha a pénz szárnyadat szegné, s lehúzna a sárba. Én földönjáró ember vagyok, jobb lesz hát, ha rám bízod a piszkos anyagiakat.

(Péter átadja a pénzt, s nevetve távoznak)

SONIA (Jasonhoz) Ki az az ember, aki Péterrel tart?

JASON Tudom is én. Egy vén lóköttő.

SONIA Sunyi ábrázata van.

JASON Ugyan, Sonia kedves, ne féltse Pétert. Inkább a mi kettőnk dolgára gondoljon. Elepedek a vágytól, azonnal össze kellene házasodnunk.

SONIA Menjen a közelemből! Csak úgy árad magából a ravatalozószag!

JASON Végül úgylis az enyém lesz, Sonia.

SONIA Ebben nem kételkedem uram. Csakhogy egy faládában kap meg, s kénytelen lesz másfél méterre a föld alá dugni. Ott pedig már nem sokat ér velem.

JASON De Sonia! Kérem!

MÉSZÁROSNÉ (A férjéhez) Ha annyira akarsz, hát szóljál most nekik.

MÉSZÁROS (A torkát köszörülve középre lép) Hölgyeim! Uraim! Barátaim! Tudják ugye, hogy a lányomnak most van az esküvője Tommal. Rövidesen visszaérkeznek a templomból. Nagy öröm, gondolhatják. Szeretnék meghívni magukat, koccintsanak velünk a fiatal pár egészségére.

MÉSZÁROSNÉ (Halasnéhoz) Nagy szerencse, hogy nem ez a kelekótya Péter lett a vőnk.

MÉSZÁROS Eljönnek? Ugye, eljönnek? Osztozzanak családi boldogságunkban. Felhajtunk egy-két pohárral, ki tudja, mit hoz a HOLNAP? (Odaság valamit Jasonnak)

JASON Vállalom. Majd én! ... (Mindenkire) Kedves szomszédunk lánya és veje mindjárt itthon lesz, fogadjuk őket illően, ünnepélyesen. Legyen ez a pult terített asztal, virágot rá, s girlandot mindenhová!

MÉSZÁROS Igen, igen, virágot! Sylviácska kérem. Néhány szál liliumot volna szíves az én kis Pennymnek.

SYLVIA Kipukkan belőle a nevetés) Liliumot?

SONIA Van szép fehér damasztom, kölcsönadhatom terítőnek. Bár miért is fehérét? Manapság a szűzlány olyan ritka, mint az egyszarvú.

JASON Rajta, hölgyeim, élénken, csak élénken, nem temetesen vannak – sajnos. Vidáman, szaporán, lagzira készülünk!

(Jason és Sonia irányítása mellett az asszonyok teríteni kezdenek, ital, gyümölcs, virág kerül az asztalra)

JASON (Át akarja ölelni Soniát) Ha majd a mi esküvőnk lesz ...

SONIA Ne érjen hozzám! ... Én beteg asszony vagyok, Epekövem van, és idegzsábám. Hátfájásom és derékreamám. Májfoltom

és jégárpám. Azonkívül hullik a hajam és cseng a fülem. Kinek kell ilyen öreg csont?

JASON Nekem, Sonia, én megőrülök magáért! Legyen a feleségem! Összekapcsoljuk üzleteinket, és a miénk lesz itt minden, amit csak lát. Imádom, Sonia.

SONIA Tudom! A megtakarított pénzemet.

JASON Mit képzelsz! Esküszöm az iparigazolványomra, még csak eszembe se jut az a vacak ötezer-háromszázötvennyolc fontja ... Ó, Sonia, ne keresse magát. Össze kell raknunk, amink van. Több szakma, több haszon. Az egyik fellendítheti a másikat.

SONIA Nem értek én az ilyesmihez, Jason.

JASON Megmagyarázom. Csak könyörgöm, ne nézzon így rám, mert elakad a lélegzetem ... Tehát. Üzletágaim úgy kapcsolódnak össze mint a fogaskerekek. Mint temetkezési vállalkozó helyet csinállok a gyerekeknek a földön. A több gyerek pedig több házasság. A több házasság megint csak több gyerek. A több gyerek: több életbiztosítás, több bútor, több halál. Logikus, nem?

SONIA Hogy maga milyen agyafűrt!

JASON (Az elismerésnek örülve, szavalni kezd)
Menj Jasonhoz, ha férjhez mérsz,
Vehetsz nála dupla ágyat,
Ágybetétet, tollas párnát,
Bölcsőt, bilit, koporsókat.

SONIA Bölcső, bili, koporsó ... Köszönöm!

JASON Gondolja meg, Sonia. Én az elhaltak ruháit átadom magának. Maga továbbadja vevőinek. Nyáron a vastag, télen a vékony holmikat. Így hamarabb elköltöznek az árnyékvilágba. Micsoda üzlet! Mellesleg, tört arannyal is foglalkozom ... Sonia, kedves! Hát nem látja? Beteggé tesz! Térden állva könyörgöm, jöjjön hozzám! (Félrefújja a port maga előtt, letérdel)

SONIA Mit gondol, hány férjet fogyasztottam el már?

JASON (Vállat von, feláll) Kettőt?
(Sonia tagadólag rázza a fejét, ekkor Jason felmutatja három ujját, s hogy az asszony erre is nemet int, négy ujját tartja fel)

JASON Négyet?

SONIA Ráhibázott.

JASON Nem tesz semmit, Sonia, engem nem érdekel a múlt.

SONIA (Elábrándozva) Vidám volt minden férjem. Vidám, vérmes. Kivéve Péter apját. Ő unalmas volt, és lompos ... Először Dimitrij vett el, a daliás Dimitrij. Ha rámnézett azzal az ábrándos, kék szemével, menten elolvadtam. Leningrádon temettem el. Nagy tél volt, megfázott, és elment. Barátja, Borisz kért meg azután. Adonisz a moszkvai alvilágból. Akkora tenyere volt, hogy így egészbe elfértem benne. Tüdőbaj, kórház. Amikor rájöttem, hogy a kórházban beleszeretett egy pisze ápolónőbe, nekiajándékoztam. De azért ő is szép temetést kapott. Max, a harmadik férjem mellettem halt meg az ágyban. Selyemcukrot szopogattunk, és zenét hallgattunk. Max tudta, hogyan kell szeretni. Azután már csak Péter apja következett ... Rég volt, tán igaz sem volt. Réges-rég nem láttam Oroszországot.

JASON Esküdjünk meg, és hazaviszem

SONIA Ott nem kedvelik az ilyen vállalkozókat. Bár ha jól meggondolom, sehol sem kedvelik őket ... Oroszország!

JASON Hagy úgy vágyik haza, miért jött el?

SONIA Hogy elszakadjak az emlékeimtől.
(Ekkorra fokként beborult az ég, villámcsapás, égzengés)

MÉSZÁROS Emberek! Vihar jön! Húzódjunk be védett helyre, talán hozzánk, az üzletbe. Iszunk egyet, míg az ifjú pár hazaér.

HALASNÉ Legalább megnézzük a fiatalok hálószobáját!

HALAS És olyan ágyat vetünk nekik, hogy ne tudjanak belebújni!

ZÖLD Jobbat mondok: varrjuk be a pizsamáik szarát!

ZÖLDNÉ Hogy mi jut eszedbe, te átok!

MÉSZÁROSNÉ Miért ne? Nekünk egy kis hecc. Nekik meg? Kinek kell a nászéjszakán pizsama?

(Kaján nevetgélés, újabb villámlások, dörgések. Az árusok felkapkodják az ünnepi asztal díszait, tállait s fedél alá, Mészárosék üzletébe igyekeznek. Néhány percig üres a tér, odabentről kacagás, vihogás szűrődik ki, majd visszaérkezik Alex és Péter)

ALEX Ha neked rakta félre a pénzt, miért ne vehetnéd el most? Kezdő tőkének.

PÉTER Lopjak?

ALEX Mafla! Tiéd a pénz, nem? És különben is, jó célra veszed el, nem? Ennyi befektetéssel akár egy milliót is kereshetünk.

PÉTER Jó, jó, de a mama...

ALEX A mama! A mama! ... Mit ér a pénz a kasszában? Forognia kell, csak akkor hoz hasznót.

PÉTER Isten neki! Ott a kassza a szekrény tetején. Szépen kisimítva fekszenek benne a ropogós bankók.

ALEX Mire vársz? Kapd fel gyorsan, és táguljunk!

PÉTER Csak a dohányt, a láda maradhat. (Bemegy az üzletbe, és hallatszik, hogy babrálni kezd a pénzesláda zárjával) Kettőt balra, egyet jobbra, négyet balra ... Az ördög vigye, mi van ezzel?

ALEX Ne matass annyit, siess!

(Péter döngeti, ütögeti odabent a vasláda fedelét, egyszer csak nagy zuhanás, s a fejét fogva kitámolyog az üzletajtó elé)

ALEX Jóisten! A fejedre esett?

(Péter elveszti az egyensúlyát, elterül, hirtelen sötétség lesz – kezdődik az álom. Kis idő múltán lassan felerősödő kékes fény világítja be a színpadot)

PÉTER (Kábultan felkászálódik, az ajtóhoz hullott ládából kiemeli, és a zsebébe gyűri a pénzt) Végre! Végre megvan! Végre valóra válnak az álmaim!

ALEX Majd meglátjuk, csak szaladjunk már!

JASON (Kinéz Mészárosék üzletéből, és visszaszól a társaságnak)
Hölgyek! Urak! Jönnek!

SONIA (Kisiet az ajtó elé) Csakugyan! ... Éljen az ifjú pár! (Kitódul mindenki a térre, körülveszik s ünneplik az érkező fiatalokat. Penny menyasszonyi ruhában, Tom feketében, a fiatalasszony szomorú, a fiatalember boldog)

ZÖLD Hogy milyen csinos lett ez a kis fruska!

HALAS Menyecske! Maholnap keresztelőre leszünk hivatalosak.

MÉSZÁROS Kislányom! ...

MÉSZÁROSNÉ Gyönyörű vagy, kislányom ... Boldog vagyok, hogy Tomé lettél, és nem azé a habókos Péteré.

PENNY Én meg olyan boldogtalan vagyok, hogy jajgatni tudnék. (A társaság ismét bevonul a húsboltba, Penny utolsónak marad)

PENNY (Péterhez) Jössz?

PÉTER Nem, nem. Éppen megyek.
(Penny elszomorodva követi a többieket az üzletbe)

SONIA (Az ajtóból) Gyere be, Péter, Fúj a szél, megfázol.

PENNY (Ugyancsak az ajtóból) Én még mindig téged szeretlek, Péter, vigyél magaddal!

SONIA Ha szót fogadsz, Péter, lazacot kapsz vacsorára, lazacot uborkasalátával!

PÉTER Kunyerálnak! Csak annak az egynek nem kellek, aki nem is kellene ... Menjünk!

SONIA Vagy pontyot citromszósszal és fahéjas őszibarackot.

PÉTER Lányok! Világ lányai! Bűnre vágyó szépek, szüzek, pajzánok, paráznák! Én, Péter, a legkülönb Péter, a csúcsszuper Péter, a

szuperszonikus Péter megyek hozzátok, és a cicitekre tapasztom a lázas csőrömet!

PENNY Mindig várni foglak, Péter, mindig!

SONIA Szerdára pulyka lesz, meg főtt nyelv, meg homár és mellé gombaszósz.

ALEX Elég a szószból, Péter, füstöljünk el végre.

SONIA (Kilép az üzletből, meghökken) Mi van a zsebedben, Péter?

PÉTER Hja... Pénz. csak kölcsönbe vettem el.

SONIA Honnan? (Beszalad az üzletébe, hogy megnézze a kasszát)

ALEX De most már pucolás, Péter, míg nem késő!

SONIA Péter fiam,! Kedvesem! Az ég szerelmére! A kassza nyitva! Csak meg akartál tréfálni, ugye?

PÉTER Nem tréfálok, mama. Nagy célra kell a pénz. Urániumra! A világot akarom megváltani!

SONIA Meghalok! Menten meghalok! ... Menj! Menj a szemem elől! De mégse! Gyere ide! Hogy tehetted ilyen az anyáddal? Egész életemben érted gürcöltem, s most ez a fizetség? Koldus leszek öregségemre, nincstelen vénasszony, semmim se marad, csak négy férfi arcképe az ágyam fölött. (Sír)

PÉTER Ne bőgj! Kár.

SONIA Menj! Menj! A híredet se halljam!

ALEX Oda se neki, Péter, a nők könnyen esnek végletből végletbe. Aztán megnyugodnak. (Indulnak)

SONIA (Érzelmesen) Vigyázz magadra, Péter, meg ne fázz!

PENNY (Kiszalad az üzletből, Péter után) Vigyél magaddal, Péter! Kérlek, vigyél magaddal!

PÉTER Ha annyira akarod!

(Karonfogja Pennyt, és sietve távoznak. A nyomukban Alex. A szín elsötétedik, Mészároséknál tánc, mulatozás)

F ü g g ö n y

MÁSODIK KÉP

Szín: mint az első képben, tizenkét évvel később. A pultok üresek, az üzletek zárva. Minden bolt előtt gödör, a kiásott föld halomban; a földhányásokba tűzött nyers fatáblákon ilyen felírások: Zöld, Halas, Mészáros. Éjszaka, kékes holdfény.

Jason üzletében három alak, cigarettáik parázslanak a sötétben. Jön Péter. Gyűrött, kopott. Állán bozontos szakáll. Penny és Alex követi. Penny kiéltnek, elzüllöttnek látszik. Alex még lomposabb, mint az első képben, ő cipeli mindhármuk cókmojkját. Lopakodva jönnek, s a válluk fölött visszavisszapillantanak. Fáradtak, fáznak.

- PÉTER Itt éjszakázunk
- ALEX Barátságtalan környék. Nekem nem tetszik.
- PÉTER Bánom is én. Az a fontos, hogy biztonságban legyünk.
(Alex lerakja a batyut, Penny ennivalót készít, Péter meg körbesétál, nézelődik, de nem ismeri fel anyja üzletét. Az irodában álló alakok közül kettő nesztelenül le akar csapni rájuk. Hanem a harmadik férfi - akiben Jasonra ismerhetünk - visszahúzza embereit)
- PENNY (Alexhez) Péter nem is sejti, hogy hol vagyunk.
- Alex Úgy megváltozott itt minden, hogy én se kaptam mindjárt észbe ... Ó, az én szegény, öreg patáim! Van még tyúkszemtapaszunk?
- PENNY (Előkeresi a motyóból, odaadja) Egy. Az utolsó Spóroljon vele.
- ALEX Szép világ! Már a tyúkszemtapasszal is spórolni kell.
(Nevetnek)
- PÉTER (Nekik ront) Min nevettek?

ALEX Semmin és mindenben.

PÉTER Éppen nincs kedvem a vihogásokat hallgatni. Belerántottatok a legnagyobb zúrbe, s most csak várjátok, hogy húzzalak ki benneteket ... Szélhámos vagy, Alex, annyi szent! Uránium! Mindig azt hazudtad, hogy majd, majd! Majd a következő országban bukkanunk rá. Én meg? Én hiszékeny ökör! Elloptam anyám minden pénzét, és mire jutottam? Zsebpiszok sincs már a zsebemben. No, de itt elválunk, vége, tovább nem érdekeltek.

ALEX Vége bizony, vége az útnak. Hiszen visszaértünk oda, ahonnan elindultunk.

PÉTER Mit mondasz?

ALEX Hogy otthon vagy, csak ezt.

PÉTER Otthon?

ALEX Úgy ám, a saját édes otthonodban.

PÉTER (Döbbszem néz körül, s anyja ajtajához szalad) Mama! ... Mama, nyiss ajtót! Megjöttem, mama, engedj be! (Dörömböl, majd látván, hogy hasztalan, a többi ajtót is sorra megdöngeti, csak Jasonét kerüli el.) Hé, hé! Hol van valaki? (Visszatér a ruhásbolthoz) Mama! Hol vagy, mama? Kelj fel, hazajöttem. Én jöttem meg, Péter! ... Mi ez a nagy csend? (Pennyhez, aki végigdőlt az egyik pulton) Te meg csak hanyattvágod magad?!

PENNY Te szoktattál rá!

PÉTER Cafat! Nem te kezdted mindig? (Megint az üzletajtóhoz megy, dörömböl) Mama! Nyisd ki, mama! Eressz be, hallod? (Megértve, hogy reménytelenül próbálkozik, leül az ajtó előtt) Ez a ház kiadó, ingyen és bérmentve, kopogj az ajtón és szaladj a fenébe ... Ezt játszottam gyerekkoromban, ó, de sokszor!

PENNY (Feláll) Szedd össze magad, Péter.

ALEX Fel a fej, Péter.

PÉTER Papolhattok! Úgyse törődöm veletek, és úgyse viselem a gondokat többé!

ALEX Hogy ő! Ez jó. Hiszen én végeztem minden dolgot.

PÉTER Hazugság!

PENNY Csak hallgassatok! Én tartottalak ki benneteket, vagy nem?

PÉTER Tűnjetek el a szemem elől! Tűnjetek el!

ALEX (Indul) Ha akarod!...

PÉTER Gyere vissza! Hová mész? Szamár!

ALEX Most mondtad, hogy

PÉTER Cserben akarsz hagyni?

ALEX (Visszasétál, leül, előveszi a zsebsakkját) Sakkozom egyet. Melyik kezem is nyert a legutóbb? A jobb. Igen, a jobb. (Jason mögéje lopózik, odainti két emberét, Jacket és Johnt, akik gyorsan és hangtalanul behurcolják az irodába a kapálódzó csavargót)

PÉTER (Felpillant, Pennyhez) Alex? Mégis itt hagyott? Lám ... Most te következzel.

PENNY Ne félj! Én sohasem hagylak el.

PÉTER Kellesz is nekem, ringyó!

PENNY Az vagyok, amivé tettél. De azért én nem ítélek el. Kezdjük újra, drágám.

PÉTER Veled? Inkább az éhhalál!

(Penny szüleinek ajtajához megy, s ekkor Jason emberei elfogják és bevonszolják őt is az irodahelyiségbe)

PÉTER (Feleszmél) Penny! Hová lettél, Penny? Ugye, megjósoltam ... Jaj, Penny, Alex! Ne hagyjatok el!

(Jason kilép az üzletből, munkaköpeny van rajta, a fején cilinder, kezében gumibot. Lábujjhegyen settenkedik Péterhez)

PÉTER (Észreveszi Jasont, megretten) Stop! Ne jöjjön közelebb!

JASON Hallja, fiatalember! Veszélyes dolog manapság egyedül, fegyvertelenül mászkálni az utcán. Ha tehát boxert vagy gumibotot akarna vásárolni ... De mintha már láttam volna valahol. Talán a bűnügyi nyilvántartóban?

PÉTER NÉ! Jason úr! Én vagyok az, Jason úr!

JASON (Péter arcába világít) Kicsoda? ... Úgy! A halacska visszaúszott és ráharapott a horogra.

PÉTER Nehéz évek vannak mögöttem.

JASON Akar életbiztosítást kötni? Vagy egy jó sírhelyet a Highgate temetőben?

PÉTER Elég a mókából! Hol vannak a többiek?

JASON Lapulnak a paplan alatt.

PÉTER Miért? Kitől félnek?

JASON Az idegenektől. Az olyan fickóktól, mint maga.

PÉTER Én itt nem vagyok idegen.

JASON (Tükröt tart Péter elé) Vessen csak egy pillantást magára. Megbízna egy ilyen ősember-pofában? Ha, ugye ... De ha beretvát akarna vásárolni...

PÉTER Szakállal is megismer mindenki. Péter vagyok. Péter Mann.

JASON Nézze, én örömet elhiszem. De mit ér vele? Ilyen ábrázattal nem engedik be sehová.

PÉTER Ostobaság! Az anyámnak nem számít, hogy milyen a képem. (Megint zörget a ruhásbolt ajtaján) Mama! Gyere már, mama! ... (Tanácstalanul Jasonhoz) Hová mehetnék ilyenkor?

JASON Ez már a maga gondja. Én csak annyit ajánlhatok, párologjon el innen, de hamar. Az emberek az orrukat sem dugják ki, míg itt van. Márpedig nekik dolgozniuk kellene, csak akkor kapnak enni, hogy azután megint dolgozni tudjanak.

PÉTER Csakhogy én nem akarok elmenni. Hiába ijesztget, ismerem a jogaimat. Szólok a rendőrnek.

JASON Szolgálatára, uram. Én vagyok itt a rendőrfőnök. Mit gondol, miért viselem ezt a kalapot?

PÉTER De hát mit történt itt? És mire valók ezek a gödrök? Mindent feltúrtak, szédültak, míg távol voltam.

JASON Maga tizenkét évvel ezelőtt a fejébe vette, hogy elindul urániumot keresni, igaz? Akkor az urániumláz átragadt boldog-boldogtalanra, nálunk és mindenütt. Megszűnt a barátság, a szerelem, bezártak a boltok, az üzletek, mindenki ásni kezdett, ki a kertjében, ki a standja helyén. Westminster elbarikádozta magát Marylebontól, az egyik utca a másiktól, és senki sem merészkedik mások földjére, mert bizony könnyen... (A nyakán jelzi, hogy az embernek elvágthatják a torkát) Szóval: ásunk. Tizenkét éve ásunk. Még semmit sem találtunk ugyan, csak csontokat, férgek. De hát mit lehet tudni? Egyszer csak ráakadhatunk egy nagy urántelepre. Talán érdeklí még: minden körzetben a legeszesebb férfi a felügyelő, itt én. (Sípjába fúj, erre a fogdmegek elősietnek) S én markos legényeket alkalmazok, íme! Hogy nyakon csípjék a tolvajokat, idegeneket, betolakodókat. Most magát ... Így!

(Kitépve magát a rendőrök kezéből, egy utolsó, kétségbeesett kísérlettel be akar törni az anyjához, egész testével feszegeti az üzletajtót. S hogy anyja váratlanul kinyitja, hasra esik)

SONIA Kedves ... igazán kedves, hogy a lábamhoz borul.

(A két rendőr Jason intésére hátrahúzódik)

PÉTER Mama! Megjöttem! Itthon vagyok!

SONIA Sokan udvaroltak már nekem, de ilyen trükkal!

PÉTER De mama! Én vagyok az! Péter! A fiad! El akarnak fogni, ne engedd, kérlek. Fogadj be, éhes vagyok, és fázom.

(Jason a homlokára mutatva jelzi, hogy Péter félnótás, Sonia biccentéssel tudomásul veszi)

SONIA Nekem nincs fiam, sajnálom, nem segíthetek magán, fiatalember.

PÉTER Ó, csak emiatt a szakáll miatt nem ismersz rám, mama.

JASON (Soniához) Vagyis nem ismeri őt, ugye?

SONIA Ha az embernek jól megy, mindenki a rokona akar lenni.

JASON Ne féljen, ellátjuk a baját ennek a szemtelen fráternek!

PÉTER Alex! Penny! Hol vagyok? Pucolás!...

(Jason a sípjába fúj, erre Jack és John megragadja a menekülni akaró Pétert, és odakötözik az egyik pulthoz)

PÉTER Engedjenek el! Engedjenek el!

JASON (Kopóihoz) Vezessétek elő a másik kettőt is!

(Jack és John eltűnnek egy pillanatra, majd bekísérik Alexet és Pennyt. Péter két oldalán őket is odakötözik az állványhoz)

PÉTER Itt vagytok hát! Ha nem vártam volna rátok, nem esem csapdába.

ALEX Ki hozott ide bennünket? Talán én?

(Közben az árusok előjönnek az üzletekből, a kezükben ásó. Rongyosak, elgyötörtek. Körülállják a foglyokat, örülnek az eseménynek)

JASON Csendet, barátaim! ... Láthatják, idegenek törtek be hozzánk. Betörtek, kapják meg hát a járandóságukat.

HALASNÉ Alighanem lopni jöttek.

ZÖLD (Péterhez) Ha az én házisárkányomat akarta volna, üsse kő!

HALAS Lehet, hogy bowi kémek vagy sohoi gyilkosok.

ZÖLDNÉ Vagy rablók a Fekete kéz bandából, és az én arany fogtömésekre pályáztak.

JASON Csend! Csendet kérek! ... Elég annyi, hogy rosszban sántikáltak. Nekünk pedig példát kell mutatnunk, hogy elejét vegyük az ilyen zshiványok garázdálkodásainak.

JACK Úgy van!

JOHN Helyes!

PÉTER Szörnyű, ez szörnyű! Csupa régi szomszéd, és egy se szól értem! ... Emberek! Nézzék meg jól az arcomat! Vágják le, ha

akarják, a szakállamat! Péter Mann vagyok, becsületszavamra! Mire esküdjem meg? Esküszöm a Bibliára!

JASON A Bibliára! ... Jámbor bárány az őskőorból.

PENNY (Péterhez) Hagyd, Péter! Ezek nem akarnak ránkismerni.

Péter Majd Sylvia! Igen, majd Sylvia! ... Sylvia! Hol vagy, Sylvia?

JASON (A fogdmegekhez) Sámfázzátok ki a száját, fiuk, mert meghasad a dobhártyám!

PÉTER Ne! Ne! Ígérem, nem kiáltozom többet!

Jason leinti a két rendőrt, közben Sylvia lép ki Zöldék házából; kövérebb, mint az első képben)

SYLVIA Hívott valaki? (Péterhez megy, nézi, megborzong) Majjom?

PÉTER Mit bámul! Én Sylviát hívtam.

SYLVIA Én vagyok Sylvia. És maga?

PÉTER Én Péter vagyok, de maga, de te ... Ha csakugyan te vagy Sylvia, a szerelmünkre könyörgöm, szólj nekik, hogy bocsássanak szabadon. Emlékezz csak, én voltam az első, aki megöleltelek.

SYLVIA Arcátlan! Hogy merészel így beszélni velem? Én tisztességes lány vagyok, és sohasem érintkeztem ilyen majomfajzattal.

PÉTER Nem? Akkor kotródjon! ... Peckeljék ki a számat, végezzenek velem, nekem már minden mindegy!

ALEX (Jasonhoz) Ne gyötörjék sokáig, uram. Gyenge legény. Gyenge az idegzete. Engem meg oldozzanak fel, én úgyszem akarok elfutni. Nagyon kellemes ez a társaság.

JASON Maga kedvemre való vagány, nem bánom. (Kiszabadítja kötelékeiből Alexet) Hanem a főkolomposnak nincs irgalom. Meg kell lakolnia. A közjó úgy kívánja, hogy teljes munkát végezzünk.

JACK Ez az!

JOHN Éljen!

JASON Az ördögöt. Éppen, hogy haljon meg! Meg kell halnia!

PÉTER Hóha! Hé! Ennek már a fele sem tréfa!
(John Péter szájára teszi a kezét)

JASON Ebből a világ megtudja majd, hogy mi nem szeretjük az idegeneket a portánkon.

ZÖLDNÉ Ki kell tekerni a nyakát!

HALASNÉ Felhúzni az első fára!

MÉSZÁROSNÉ Élve elásni, és földet rá!

SONIA Ne legyenek olyan szigorúak asszonyok. Mindenki követett el már baklövést. Náspángolják el, és kész.

JASON Hohógyisne! Olyan olcsón nem viszi el! ... Két cinkos hadd fusson, legyen szabad ez a lotyó is. De azért csak lássák, hogy végzi a vezérük. Legalább szétviszik a hírét.
(Jack szabaddá teszi Pennyt, aki a sakkozó Alex mellé hozódik)

PENNY Hogy tud ilyenkor játszani? Péternek veszélyben forog az élete.

ALEX Jó a beszélőkéje, majd csak kivágja magát.

PENNY Meg akarják ölni!

ALEX (Nem zavartatja magát) Akkor szólj, ha már hullafoltos. Akkor elhiszem, hogy vesztesre áll.

JASON (Péterhez) Nos, fiatalember? Hogyan akarja végezni?
(Johnhoz) Hadd beszéljen.

PÉTER Ments meg, mama! Penny, segíts!

PENNY (Hozzászalad) Bár csak segíthetnék, drágám!

JASON Az utolsó kívánsága?

PÉTER Nem akarok meghalni! Nem akarok meghalni! (Megint befogják a száját)

JASON Oda se neki, fiatalember! A halál manapság divatos járvány. A legjobb emberek úgy hullanak, mint a legyek.

MÉSZÁROSNÉ Ne sokat teketóriázzon, Jason, vágja kupán!

MÉSZÁROS Tiszta munkát! Egy golyót a halántékába!

HALASNÉ Verjük agyon! Vagy fojtsuk meg!

HALAS Én amondó vagyok, hogy főbe kellene kólintani, aztán elválni a torkát.

ZÖLDNÉ Lógassuk fel a lábánál fogva, és nyúzzuk meg, daráljuk meg!

ZÖLD Mindegy, csak csináljunk már valamit!

ZÖLDNÉ Nem kell úgy elsietni. Te túl gyorsan szeretsz mindent. Az ágyban is hátat fordítani. Az asszonyok más tésztából vannak

SONIA Engedjék végre beszélni ezt a szerencsétlent.

PÉTER (Miután John megint szóhoz engedi) Segítségééé!!!

JASON Kár a szufláért, hékás, úgyse menti meg a szentlélek sem.

PÉTER De az anyám, a kedvesem, a szomszédaim! Hiszen itt árusítottam évekig, nézzék, ez volt a standom. Ruhaneműt árultam, mindenféle holmit, nem emlékeznek? Még ma is kivágom a nagyáriát, ha kell. Penny, szólj már, mondd nekik te is ...

PENNY Igen, így volt, higgyenek neki! Ne kínozzák tovább! Inkább velem bánjanak el, állítsanak falhoz, vagy ahogy akarják.

PÉTER (Szaval) Ide, hölgyek, urak, ide folyvást, itt aztán ámulhatnak, bámulhatnak ám! Ma kaptam ezt a prima lenvásznat, csavarás nélkül száradó, vasalás nélkül simuló, gondúzó, molyűző, a legjobb, a legpuhább, a legtartósabb anyag Kelet-Indiából Nyugatra! Tessék megnyalni, megkóstolni, megszagolni, megtapogatni, látják ezt a márkát? A Namm gyárban készült a Mann cég részére - felülmúlhatatlan! És mégis, mégis! Mit gondolnak, hölgyek, urak, mennyibe kóstál? Nincs még ilyen okkázio a brit korona felségvizein és felségföldjein. Nem ötven shillingért adom, á, nem. Nem is negyvenért. Nem is harmincért. Nem. Húszasért viheti az első tíz szerencsés, méltóztassék, asszonyom, parancsoljon uraság. Tökkelütött vagyok, hogy ennyiért adom, kényszerzubbony kellene rám, de sebaj! Legalább tíz ember boldog lesz a nagy Albionban!

(John ismét elnémítja Pétert)

JASON Ne búsuljon, fiatalember, maga is első osztályú árut kap. Van éppen egy puha bársonnyal bélelt koporsóm a maga méretére.

PENNY (Odasimul Péterhez) Légy erős, drágám. Kitartok melletted, nem maradsz egyedül.

HALAS Szerelem a vérpadon!

HALASNÉ Szívdöglesztő, igazán szívdöglesztő.

MÉSZÁROS A vérét fel kéne fogni.

MÉSZÁROSNÉ Jusson a kutyáknak is.

ZÖLD De hát mi lesz már?

ZÖLDNÉ Fel vagyunk kurbilizva, kezdhetik.

ALEX (Maga elé) Sakk-matt.

JASON Akkor hát rajta, fiúk! Valamilyen látványos módszert. Talán az lenne a legérdekesebb, ha szíven szúrnátok. (Penny átöleli a fiú lábát, a két kopó meg kést ránt elő, s már-már nekiesik Péternek)

PÉTER Csak pár szót még!

JACK Eleget locsogott!

JOHN Sokat is!

JASON Tudom, mit éreztek most, fiúk. Mintha a sült liba ott gőzölné az orrotok előtt az automatában, s nem akadna a kezetekbe egy shilling, hogy kiugrasszátok. De csiba! Egy percre csak.

PÉTER Jóságos istenem...

JASON Ne sokat lamentáljon, embereim már toporzékolnak!

SONIA Hagyja, az istennel beszélget!

PÉTER Fogd meg a kezem, istenem, félek! Rámjött a légi betegség, a tengeri betegség, forog velem a világ és remeg a térdem, segíts! Kérdemlem majd, meglátod, megszolgálom, csak hallgasd meg fohászomat akkor is, ha nem vagy otthon - hol mászkálsz ilyenkor, amikor nyakamon a vész? Hallod? Nem hallod? Ej, vedd ki már a vattát a füledből, szaladj le azon a

hosszú lajtorján, és emelj fel magadhoz. Azaz ne olyan magasra. Ne túl magasra. Csak annyira, hogy ...

JASON Ámen. Ezt a javára fogják írni odafent ... Rajta, fiúk! Gyorsan!

SONIA (Amikor a két pribék már a kését emeli Péterre, odarohan, és a testével oltalmazza a fiút) Állj! Ne bántsák! Ő az én fiam!

PÉTER Mama! ... Mama! ... Ó, istenem, vége ennek a borzalomnak!

SONIA Csacsi gyerek! Mért nem mondtad mindjárt, hogy te vagy az?

JACK Most mi legyen, főnök?

JOHN Jól nézünk ki főnök.

JASON Hidegvér, fiúk, rögtön rendbe hozom a dolgot ... Sonia kérem, biztos abban, hogy ez a szőrösöm a maga fia? Miért nem jött rá hamarabb?

SONIA Talán mert el akartam felejteni. Volna rá okom. De hát a vér szava ... Az anya nem tévesztheti el gyermeke hangját. Igen, e nélkül a csúf szőrzet nélkül egészen az én fiam. Oldozzák fel!

JASON Várjunk csak. Várjunk még. Meg kell gondolnom. (Embereihez lép, és szót vált velük)

ZÖLDNÉ Oda az élvezet.

HALASNÉ Mindig így járunk.

MÉSZÁROSNÉ Nálunk sohasem történik semmi.

MÉSZÁROS Akkor gyerünk ásni! Minek ácsorogjunk itt tovább? (Világosodik, a piaci nép lassan visszavonul a gödrökhöz, és folytatja az ásást)

PÉTER (Soniához) Köszönöm, megmentettél, ó, hogyan is köszönjem meg? Szabad vagyok! (Kötelékeiben a madárrepülést utánozva csapkodni próbál karjával, dúdol)... Hadd csókoljalak meg, mama.

SONIA Mama? Csak nem veszi komolyan? Ha feloldják, elinalhat, és ezzel vége a komédiának. Én nem vagyok az anyja, és nem is akarok az anyja lenni.

PÉTER De hiszen az anyám vagy! Te magad is mondtad!

SONIA Csak úgy, Csak mert nem bírtam nézni a kínlását. Ellágyult a szívem, ennyi az egész. Hanem azért én kemény asszony vagyok ám, és nem engedem, hogy az orromnál fogva vezessen.

PÉTER Eszembe sincs! De hát valóban az anyám vagy, én meg Péter vagyok, a fiad!

SONIA Nekem nincs fiam, megmondtam. Elégedjen meg azzal, amit tettem magáért, és fogadjon szót. Oldjon kereket tüstént.

JASON (Odajön, s megoldja Péter béklyóit) Isten velem, Péter! Örvendek, hogy ép bőrrel távozik.

PÉTER Távozom? Mért gondolja?

JASON Túl szűk ez a hely kettőnk számára.

PÉTER Csakhogy én a legkevésbé sem akarok elmenni.

JASON Sonia, kérem! Döntsön. Vagy ő, vagy én.

SONIA Ezt már sorsolják ki maguk között, nekem odasül a csirkém.

PÉTER Csirke? Mama! Olyan éhes vagyok, mint egy farkas.

SONIA (Jason előtt ismét tegezi a fiút) Nézd, fiam. Én megmentettem az életedet, mi kell még? Csirke? A mai világban? ...

JASON Látja? Még az anyja se kér magából. Volt szerencsém, uram! ... (Soniához fordul) Most, hogy lerázta a fiát, Sonia, kérve kérem, legyen végre a nőm. Maga nekem született, kedves, szeretem, álmaimban a köldökét csókolgatom.

SONIA Pfuj! Utálatos vénember! Borzongok, ha csak mondja .Mit gondol rólam? ... A fülét se mossa meg rendesen. (Bemelegíti az üzletébe)

JASON Hogy mit gondolok? Hm ... Hogy utálatos, csúf hárpia, ezt gondolom ... (Péterhez) Hanem most már fel az útilaput, fiatalember, míg nem késő, a türelmem fogytán. Vagy inkább nyakravalót kíván?

PENNY Menjünk, Péter!

ALEX Megint tovább?

PÉTER (A gödrökben dolgozó árusokhoz) Figyelem! Hé, figyelem! Figyeljenek rám! Balgák! Balekok! Kontárok! Ködevők! Szerencsétlenek! Le a szerszámokat, és idesüssenek!

JASON Ne adjanak erre a kóklerre, emberek! ... Jack! John! Kergessétek el!

(A két rendőr el akarja hurcolni Pétert, de az árusok körülveszik őket)

PÉTER Hallgassanak meg, egylelkű barátaim! Okosat mondok, a hasznukra válik!

ZÖLD Hadd szóljon.

HALAS Mit ronthat már?

MÉSZÁROS Halljuk! Halljuk hát!

PÉTER Úgy látom, itt új szellemre, új vezetésre lenne szükség. De mindenekelőtt friss reményre.

ZÖLDNÉ Reményre? Az micsoda?

HALASNÉ Be lehet gyűjtani vele?

MÉSZÁROSNÉ Jól lehet lakni vele?

PÉTER (Már kiszabadulva az örök kezéből egy földkupacra áll) Mindjárt, hölgyek, urak, csak előbb hadd tudjam, miért ásnak, mit keresnek?

MÉSZÁROS Urániumot.

PÉTER Pompás! Akkor én vagyok a maguk embere. Az uránium a szakmám. Meg kell szerveznünk a munkát, együtt kell ásnunk.

MÉSZÁROS Együtt? Örültség!

PÉTER Kérdem, mit találtak eddig? Semmit. És miért? Mert külön-külön próbálkoztak. Úgy pedig hiába. Százszor nulla is csak nulla. De vállvetve! Akkor óriásgödröt, szupergödröt is áshatnánk, mért ne? Aztán ki mennyit ásott, annyit kap. Én mondom maguknak, rám van szükségük, keresve sem

találhatnának jobb főnököt. Nincs, amit én ne tudnék az urániumról, kérdezzék csak meg a barátomat.

- ALEX Így van. Nincs, amit tudna ...
- PÉTER Vagyis úgy kellek én ide, mint a levegő. Mint a falat kenyér. Bízzák csak rám, én megszerzem maguknak az egész Földgolyót!
- ALEX Semmi az neki.
- JACK (Jasonhoz) Elnémítsuk, főnök?
- JOHN Csak egy intés, főnök.
- PÉTER Ha lenne vesztenivalójuk ... De ha rám hallgatnak, ez a tér lesz a világ közepe, lepipálunk minden teret, utcát, minden országot, kontinenst, akarják?
- (Csend, senki sem szól)
- PÉTER Megerterm, persze, hogy kedvetlenek. Hiszen a zsákmányuk eddig csak levegő. Nem hajtotta magukat senki, semmi. Most azonban már lesz értelme. Csak ásni kell. Ásni, ásni! Ingujjra, emberek, és ásni! Kezébe a lapátot, és ásni! Ásni! Mi lesz hát? Én leveszem vállaikról a gondokat!
- TÖBBEN Éljen!
- PÉTER Én, Péter ...
- TÖBBEN Éljen! Éljen!
- PÉTER Mondom, én, Péter ...
- MIND Éljen! Éljen! Éljen!
- (Az üdvivalgásra előjön Sonia, majd Tom is, aki még mindig az esküvői ruháját viseli; Sylvia Péter közelébe furakodik)
- PÉTER Szóval én, Péter Mann ígérem, ha majd urániumot találunk, megnyitjuk a világ leghatalmasabb, leggyönyörűbb áruházát, a mi szuperáruházunkat, ahol mindenféle szuperkaja lesz kapható. Fügefagylaltos őszibarack és narancszelés tejszínhab. Whiskyben párolt pulykacomb és aszpikkal permetezett bélszín. Akkora fejes saláta, mint egy

ribizlibokor, és akkora paradicsom, mint egy léggömb.
Ananász, békacomb, datolya, osztriga - minden!

SONIA Péter! Péter! Rádismerek, végre, te valóban az én magzatom vagy! ... Hol jártál? Merre kóboroltál? rossz fiú! Sápadt vagy, és sovány, a szemed karikás, sokat éjszakáztál, ugye?

SYLVIA Péter! Péter! A szívem majd megszakad utánad, ne hagyjál el többé, édesem.

PÉTER Hogy mennyit álmodoztam erről a percről, Sylvia!

SONIA Jason! Jöjjön csak!

JASON (Olvadozva meg akarja ölelni az asszonyt) Sonia, kedves ...

SONIA (Eltaszítja a férfit, s lekapja fejéről a hivatalát jelző kalapot) Ostoba! Csak a kalapot akartam. Most már itt a fiam, ő veszi át.

JASON (Meghunyáskodva Péterhez) Boldog leszek, uram, ha én és fejedelmek a rendelkezésére állhatunk. A legjutányosabb árakat számolom, persze...

SONIA Gyere, Péter. Nekünk még elszámolnivalónk is van. Mondd, mit csináltál azzal a pénzzel? Tolvaj vagy, tudod-e? Tolvaj! Enyveskezű gazember! ... Ó, drágaságom, oly boldog vagyok, hogy a szívemhez szoríthatlak!

SYLVIA Mikor akarod a kézfogót, Péter?

ZÖLDNÉ Most!

HALASNÉ Mindjárt!

MÉSZÁROSNÉ Legyen dáridó!

PÉTER (A felcsapó hangulatot leszerelve) Nem! Semmi esetre! Még a munka ideje van itt! Ásni kell, ledönteni a válaszfalakat a gödrök között! Ásni gyorsan! Ásni mélyre! Ez legyen a gondjuk! Ásni!

(Péter, Sonia és Sylvia bevonul a ruhásboltba)

ALEX (Pennyhez) tessék! Ő kinn a pácból és benn a melegben. mi meg benn a pácban és kinn a hidegben. Mi betege

strapálhatjuk magunkat, ő meg betegre zabálhatja magát. Ez ő! ...

(Az emberek már tempósan ásnak, Jack és John felügyel a munkára; Jason Alexhez közeledik)

JASON Bocsánat, uram ... Akarna öt fontot keresni?

ALEX Kit kellene kicsinálnom érte?

JASON Ugyan! Csak szabadítson meg bennünket ettől a Pétertől. Adjon be neki valami mesét. Akármit. És csalja el innen minél messzebb.

ALEX Egy ilyen kaland után? Sajnálom, uram. Ez is sokba került nekem.

JASON Húsz font.

ALEX Annál is többbe.

JASON Negyven? ... Negyvenöt? ... Ötven? ... Hetvenöt? ... Jó, hát legyen száz.

ALEX (A fejét rázza) Nincs magának annyi pénze.

JASON Száz font, ember! Értse meg, száz font!

ALEX Ne kiabáljon, kérem. Száz font hangosan se több, mint halkan.

JASON (Magában) Akkor alighanem nincs más hátra, mint hogy igyam egyet az új főnök eljegyzésére. (Szaval)

Jason összead, Jason lefektet,

Jason öltöztet, Jason vetkőztet,

Jason kiterít, Jason eltemet.

Jason lesz, ki utoljára nevet!

(Kopogtat Sonia ajtaján)

TOM (Pennyhez) Tudom, kiféle maga, de nem érdekel. Van itt egy kis szobám...

MÉSZÁROS Mintha már láttam volna valahol ezt a lányt.

MÉSZÁROSNÉ Láttad? Hol láttad? Hol járkálsz te, hogy láttad? Egy ilyen! ...

F ü g g ö n y

HARMADIK KÉP

(Szín: megint a piactér, öt évvel később. Csak a ruhásbolt és a vállalkozói iroda létezik még, a többi üzlet bedeszkázva. Oldalt gyárkapu, mögötte modern gyárépület körvonalai látszanak - a sugárartalom ellen védő fátylak gyára. Az előtérben vasajtóval zárt lejárát a föld alá, pirosbetűs felirata: Óvóhely. Nappal van, de még mindig kékes megvilágítás.

Az árusok a tér közepén a földön ülnek, egyforma overallt viselnek, Tom beszél hozzájuk, Jason és a két zsaru a gyárkapuból figyelik őket.)

- TOM Gyerünk, emberek, folytassuk!
- FÉRFIAK Fáradtak vagyunk.
- TOM Annyi baj legyen! Egy-kettő! Egy-kettő! (Jelszavakat szaval) Pulykát, sonkát, mogyorót - ördögnek a háborút! ... Atomdili, atomfrász - hol az óriásáruház? ... Rajta, rajta, mit ér a sztrájk, ha csak üldögélünk?
- ASSZONYOK Ez ülősztrájk.
- TOM Azzal ugyan sokat érünk! Fel! Fel! Fel, no! Sorakozó!
(Az árusok nyögve, sóhajtozva felkászálódznak, sorokba rendeződnek és jelszavas táblákat magasra tartva körbesétálnak)
- TOM (A lépések ütemére) Bomba-gomba, sugárvész...
- MIND ... Hóha, Péter, Merre mész?
- JASON (Két kopójával odaront) Munkára! Vissza a munkába! Vissza, aztán majd tárgyalhatunk!
- TOM Nem aztán, hanem előbb!

JASON Mit akarnak hát? Szakszervezetet akarnak? Rendben van! Majd én megszervezem és vezetem.
(A menet megáll, szemben Jasonnal)

TOM Arról beszéljen, mi van a szuperáruházzal? Az kell nekünk, és nem szuperbomba! Urániumunk annyi van már, hogy veszélyben az emberiség. De azon is, meg a sugárbiztos fátylakon is csak Mann úr gazdagodott meg. Nem dőlünk be újabb hitegetésnek.

JASON Garantálom, ha lesz elég védőfátyolunk, felépül majd a szuperáruház!

ZÖLDNÉ Mindig csak azt kapjuk: Ha így lesz, ha úgy...

HALASNÉ Nyomorultabbak vagyunk, mint valaha!

MÉSZÁROSNÉ Drágaság! Pusztulás szélén a világ!

TOM Úgy van! És épp ezért mi is biztonságot követelünk! Nekünk miért nincs óvóhelyünk, mint Mann úrnak?

JASON Kár idegeskedni, barátaim, nem lesz háború. Higgyék el, vaklárma az egész. Talán itt-ott egy kis csetepaté, de az semmi. Bízsanak a Mann-fátylakban, és fogjanak munkához. Tudják, ugye, hogy Sonia szegény, haldoklik.

TOM Alighanem követjük hamarosan. Belegebédünk a munkába, vagy a levegőbe repülünk ... Folytassuk, emberek! Egy-kettő! Bomba-gomba, sugárvész ... mi lesz?

FÉRFIAK Szerencsénkből szerencsétlenség.

ASSZONYOK Csak küszködünk, csak reszketünk.
(Az árusok csoportba verődnek, Jason pedig Sonia ajtaján kopogtat)

PÉTER (Kinéz) Mi kell?

JASON Tegyen valamit, Péter. Én nem boldogulok, beszéljen a lelkükre.

PÉTER Úgyis meghalunk, Jason, nincs menekvés.

JASON Én optimista vagyok, Végre is a Föld nem semmisülhet meg teljesen.

PÉTER Gondolja? Mindenesetre leviszem anyámat az óvóhelyre.

JASON Csak előbb vegye rá a munkásokat, hogy dolgozzanak. Aztán ahogy akarja. Majd én vezetem a gyárat, ne aggódjon.

PÉTER (Beleegyezően int, s kijöve a házból az árusok csoportja elé áll) Hallgassanak meg, barátaim! maguk közül való vagyok, hallgassanak rám. Együtt értünk el, együtt csináltunk mindent, igaz? Ezt a gyárat is. Büszkék lehetünk rá és magunkra nem kevésbé. Minden szem rajtunk. Ki ne tudná, hogy a Mann-fátylak oltalmazzák a népeket az Északi-sarktól a Déli-sarkig? Al- és leányvállalataink behálózzák a Földtekét, tőlünk kapnak hitelt, mintát, diszpozíciót és így tovább és így tovább. Más szóval, uralkodunk a világ fölött. És kinek az ötletéből? Az enyémből, persze. De mit is akartam? Nos, igen: A konkurencia! Ha nem kell többé számolnia azzal, hogy vállalatunk mindennél nagyobb hatalom, csúcsszuperhatalom, akkor a nyakunkra lép ugye, és kampec. Erőt kell mutatnunk, értik? Akkor nem lesz háború A védőfátylak szabadságunk bástyái, pajzsai vagy micsoda, hiszen tudják. És ha ezen a válságon túljutottunk, lesz járadék, jutalom, prémium, részesedés, renumeráció, lesz ingyen mozi, ingyen televízió és fényes szuperáruház telis-tele minden finomsággal, mindennel, amire vágnak. Háromórás munkanap lesz és négynapos munkahét, öthetes téli szünet és hathónapos szabadság - mit akarnak még? Ez az én ünnepélyes ígéretem. S most hadd lássam, hogy folytatják a dolgot.

TOM Hát jó! ez egyszer még hajlunk a szóra. De utoljára!

MIND Utoljára!

TOM Gyerünk, emberek! Munkára!

(A kereskedők felsorakoznak, és bevonulnak a gyárba: Jack és John követi őket)

PÉTER (Visszatér anyjához, és tolószéken kitolja a térre) Sietnünk kell az óvóhelyre, mama, nincs vesztegetni való időnk. Minden percben kitörhet a háború.

SONIA Most kezdel törődni velem? ... Nekem már úgysincs sok. De addig friss levegőt szeretnék szívni, és madárcsicsergést hallgatni.

PÉTER Nem, mama, leviszlek, ott biztonságban leszel.

SONIA Semmi kedvem, hogy meghosszabbítsd az agóniámat.

JASON (A háttérből előlép) Még megesküdhethénk gyorsan, Sonia, kérem, legyen a feleségem.

SONIA Sajnálom, Jason, én független nőként akarok meghalni. Nem reszkírozhatok. Hátha a fősatán pályázik rám! Ó, de csodálatosan érzem most magam! ... Jason, kérem, nagyon kérem földighajló fűzfa alá temessen el. De nem. Mégsem. Inkább hamvasztasson el. És bele egy tojásórába. Péternek ... El ne felejtse, Péter, te a háromperces lágytojást szereted.

PÉTER Nem halsz meg, mama, én nem engedem, hogy meghalj.

JASON Sonia, kedves szerzek tanukat, egy pár lehetünk itt rögtön.

SONIA (Jasonhoz) Értse meg már, maga csúf vénember, hiába spekulál rám, csak kihűlve kap meg. (Péterhez) Te meg fiacskám, ha félsz, hogy egyedül maradsz, vidd le ezt a nőszemélyt magaddal (A ruhásboltból kilépő Sylviára mutat) Még ő is jobb a semminél.

SYLVIA (Mélyen kivágott, feltűnő ruhát, sok súlyos ékszert hord) Hallottad, Péter? Ugye, leviszel? Kötelességed, hogy levigyél A feleséged vagyok végtére.

PÉTER Ne nyavalyogj itt! Nem látod, hogy az anyám haldoklik? És maga is Jason! hagyjon fel az anyám molesztálásával! Éveken át fosztogatott, nem teszi rá a kezét az anyám pénzére is!

JASON Milyen pénzről beszél?

PÉTER Amit rámhagy.

JASON Pénz! Nevetséges! Én igazán szeretem a kedves mamáját. De maga? Maga csak megkeserítette az életét!

PÉTER Szereti! Hahaha! ... Gyalázatos haszonleső! Többé szóba se állok magával!

SONIA De uraim! Ha már ma így veszekednek, mi lesz holnap? Csillapodjanak, vagy meg kell hálnom, hogy békességhez jussak?

JASON (Péterhez) ha meghal az anyja, én nem viselem tovább a gondját!

PÉTER Ha meghal az anyám, füttyölök magára, Jason, és én veszek át itt mindent!

SONIA Jó, jó, uraim, de még nem haltam meg! És ha így folytatják, nem is fogok meghalni!

PÉTER Ne fenyegetőzz, kérlek.

SONIA Figyelj csak Péter. Ezentúl a magad szakácsa leszel, jól jegyzed meg hát: ha azt akarod, hogy a puding könnyű és magas legyen, külön verd fel a tojásfehérjét, és külön keverd ki a sárgáját ... És sok tejet igyál, fiam.

SYLVIA Ez minden, amit végrendeletként mondhat? ... Lám, lám. Mit ér a töméntelen pénze ilyenkor? Magának sem válthat vízumot az égbe.

SONIA Téved, hölgyem! Egy perce sincs, hogy az égi konzulátuson jártam. Nagyon előzékeny tisztviselők vannak ott, pillanatok alatt kiadták a vízumot. Hanem Péter. Visszavonom, amit az imént tanácsoltam. Ha teheted még, vegyél egy jachtot, hajózz délnek, és vásárolj meg valahol néhány szigetet. Az egyiket használd nappali szobának, a másiakt hálósobának, a harmadikat meg ... Ettől a szörnyű perszónától pedig (Sylvia-ra mutat) szabadulj meg. Pennyt vidd magaddal.

PÉTER Ne izgasd fel magad, mama. Aludj inkább, aludj el szépen, fáradt lehetsz.

SONIA Nem, nem! Te aluszkálj, fiam, látom, megviselt ez a nap. Én meg majd énekelek, míg elnyom az álom.

PÉTER (Leül az anyja mellé) Megríkatsz, mama.

SONIA (A fiú haját simogatva dúdol)
Régen történt: angyalokat látott kicsi Péter.
Berepültek szobájába; „Király leszel” - mondták.

„Király leszek? Az angyalát! Merre lesz a népem?”

„Az ég alatt, a föld fölött, gyönyörű nagy ország.”

„Mégis, hol lesz a birtokom? Sújátok meg nékem.”

„Hegyen, völgyön, tengeren túl, csak aludj most” - kérték.

Így történt, hogy angyalokkal szólott kicsi Péter.

Elrepültek szobájából, csak királlyá tették.

(Péter már bóbiskol, Sonia hirtelen előrebukik)

PÉTER Segítség! Meghalt!

SYLVIA Hála az istennek!

JASON Tehát? Hogyan akarják a temetést?

SONIA (Felegyenesedik) A kérőm! ... Maga azzal a nagy szerelmével együtt ugyan gyorsan elkaparna.

JASON Bocsásson meg, Sonia, azt hittem...

SONIA Rosszul hitte, meggondoltam magam. Szomjas vagyok.

JASON Beszaladok vízért.

SONIA Smucig! Én borra vágyom. Mámorban úszva akarok elbúcsúzni a világtól. Dalolva, táncolva. (Nagy kinnal feláll, tánclépéseket tesz)

PÉTER Mama, kérlek, ne erőltess meg magad!

JASON Sonia, kérem, nem illik ez egy haldoklóhoz!

SONIA Hol a bor? Bort ide! (Táncol) Felkérhetem egy keringőre, Jason?

JASON (Rémülten ellép) De Sonia! Haláltánc?

SONIA (Péterhez táncol) Nem akarsz keringőzni az anyáddal?

PÉTER (Ugyancsak ijedten hátrál, majd az óvóhely felé próbálja vonni) Ha letáncolnál velem az óvóhelyre!

SONIA Azt nem! ... Ki táncol hát velem? Ki? Lehet akárki!

ALEX (Aki Pennyvel együtt már korábban odajött kíváncsiskodni) Én.

SONIA Kicsoda maga?

ALEX Vendég. Jóbarát. Ahogy akarja.

SONIA Gyakran jár erre?

ALEX Olykor. Ha kedvem van. Most kedvem volt. (Átkarolja Soniát, táncolnak)

SONIA Ha volna egy korty bora ...

ALEX Csak pezsgő. Finom pezsgő. Príma pezsgő. Rendkívüli alkalomra tettem félre, parancsol? (Pukkanást hallat, mintha palack pukkant volna, aztán odakínálja, és mindketten megnyakalják a képzeletbeli flaskót)

SONIA (Mintha ellökné a pezsgősüveget, ahogy hajókereszteléskor szokás) Ezt a cirkálót pedig Potyemkin névre kereszteltem! Isten irgalmazzon nékem és mindenkinek, aki hajóra száll! (Alex és Sonia tovább táncol)

SONIA Gyorsabban! ... Gyorsabban! ... Fogjon szorosabban! ... Nincs még egy üveg pezsgője, uram? ...

(Alex nem tud lépést tartani az asszonnyal, Sonia elszakad tőle, s most már magában táncol, a többiek körülállják, nézik. Tragikus mozdulatokkal lépked, s többször is majdnem összecsapkodik. De mosolyog és folytatja a táncot. Majd léptei meglassulnak, megáll. Botladozik, Pétert keresi a szemével, és holtan rogy össze. Mindenki odaszalad hozzá, Jason a sípjába fúj, erre Jack és John elősiet, s az irodahelyiségbe viszik Soniát)

ALEX Vizszontlátásra, öreglány! Egyszer talán még összeakadunk valahol.

SYLVIA Most már nem köt ide semmi, Péter, most már igazán lemehetünk az óvóhelyre.

JASON Csak menjenek. Én elintézem, amit kell.

SYLVIA Rögtön ... Rögtön jövök, Péter, csak magamhoz veszem még az értékeket. (Pánikosan berohan Sonia üzletébe)

PÉTER Nincs idő arra, te! ... Szédült tyúk! Ilyenkor is csak a kacatjaira gondol ... (észreveszi, hogy Alex és Penny távozni készül) Alex! Penny! Elmentek?

PENNY Velünk jöhetsz, Péter, ha akarsz.

PÉTER Neked kell velem jönnöd, Penny, ha szeretsz.

ALEX Induljunk, Penny. Péter mindent megkapott, amit kívánt. Megérte? Nem érte meg? Ő tudja ... Isten veled, Péter.

(Sietve távoznak, Péter pedig nehéz sóhajtás után le akar menni az óvóhelyre. Keze már a kilincsen, amikor három férfi - Zöld, Halas és Mészáros - ládát rak le a gyárkapuban)

ZÖLD Hová, Mann úr?

HALAS Menekül tán?

MÉSZÁROS Mitől fél?

PÉTER (Visszahúzódik) Ó! ... Maguk itt? Üdvözlöm Önöket, uraim, és a Mann-gyár minden munkását. Drága anyám meghalt, tudják? Nehezemre esik a szó. Most rövid szabadságra megyek. Voltaképp nem is szabadságra. Meglátogatom a világbirodalmunk főbb támaszpontjait, az al- és leányvállalatokat. A kötelékek, ugye, amelyek összefűznek bennünket, a közös múlt, a közös jövő, és a többi ... A haladás és a jólét jegyében, természetesen. De ami a legfontosabb, mégis csak a szuperáruház, ebben egyetértünk, nemde? Szóval ápolni kell a kapcsolatokat, uraim, aztán majd tejben, vajban ... Maguk csak dolgozzanak nyugodtan. Mit is még? ... Hja. Good bye! (Búcsút int, bemegy az óvóhelyre és bezárkózik)

JASON Ne lopják itt az időt!

JACK Munkára, nem hallották?

JOHN Szaporán! Csak szaporán!

MÉSZÁROS Jól van, no, csak hallgattuk Mann úr búcsúját.

(A három árus visszatér a gyárba.)

A kobalt-háború esetére! ... Lehet, hogy Péter a leggazdagabb ember a föld alatt, de a föld színén én vagyok a leggazdagabb!

(Sylvia szalad ki Sonia üzletéből. Több kabát van rajta, több karperec, nyakék. Karján nehéz prémek, ékszerdobozok, Futtában elejt néhány tárgyat, s hogy lehajol értük, újabb darabok hullanak ki a kezéből)

- SYLVIA Készen vagyok, Péter! ... Hol vagy, Péter? Halló! Összeszedtem mindent, amit érdemes.
- JASON Attól tartok, hiába.
- SYLVIA Miért? Hol van Péter?
- JASON Az óvóhelyen. Magára zárta, és kívülről nem lehet kinyitni.
- SYLVIA Mit mond? De én a felesége vagyok! Mellette a helyem! Nyissák ki! Követelem!
- JASON Kár óbégatni, asszonyom. Attól nem nyílik ki.
- SYLVIA (Rémülten) Segítség! Segítség! ... Papa! Mama! Segítsetek! Könyörgöm, segítsetek! ...
(Mindenki kiszalad a gyárból)
- ZÖLDNÉ Ki bántott, kislányom?
- SYLVIA Péter itt hagyott.
- ZÖLD No és? Szabadságra vágyott. Hisz szabadságra ment.
- SYLVIA A csudát!
- JASON Vissza a munkába! Vissza! Vissza! Ne csináljanak itt felfordulást!
- JACK Oszlás! Mozgás! ... Hallják?
- JOHN Szétüssek tán, azt akarják?
- SYLVIA (Hisztériásan) Most mi lesz velem? Mi lesz velünk? Mindjárt robban a bomba, és mindannyian repülünk.
- ZÖLD Micsoda?
- HALAS A bomba?
- MÉSZÁROS A superbomba?
(Fejetlenség, néhányan az óvóhelyajtót feszegetik)

ZÖLDNÉ Mit csináljunk?

HALASNÉ Merre fussunk?

MÉSZÁROSNÉ Hová bújjunk?

JASON Ne vesszék el a fejüket! Meglátják, nem történik semmi! S ha mégis, a fátylak mindenkit megvédenek!

SYLVIA Nyissák ki az óvóhelyajtót!

MIND Engedjenek le bennünket is!

TOM Figyelem! Figyelem! Sorakozzunk fel, és úgy követeljük védelmet! Egy-kettő! (Előmondja a jelszavakat) Óvóhelyet, védelmet - fogjunk össze, emberek! ... Atomfelhő, atomeső - hulljon arra, akinek kő! ... Alfa-sugár, béta-sugár - a kezdőre ezer halál!...

(Az árusok sorokba rendeződve körbe menetelnek, Sylvia is csatlakozik hozzájuk)

JASON Barátaim! Kedves barátaim! Térjenek észhez, kedves barátaim! Ha szót fogadnak, mindenkit ellátok fátyollal, a világ legjobb védőfátyolával. Többet ér, mint bármilyen óvóhely.

(A kereskedők tovább masíroznak, Jason és két embere pedig szavalókórust alkotva reklám-strófát kiáltanak oda nekik)

JASON, JACK, JOHN (szavalnak)

A Mann-gyári fátyolok,
Ez aztán a jó dolog!
Végy az egész családnak,
Kutyusodnak, cicádnak!

JASON A legmelegebben ajánlja a Háziasszonyok Lapja, a Születésszabályozó Központ, a Halottkém Egyesület, satöbbi, satöbbi. Hölgyeim és uraim, a veszély a sarkukban jár, Mann-fátyolban nincsen halál! ... az élet nem gyerekjáték, vegyen fátyolt, kinek nincs még! ... Mann-fátyolnál nincs jobb márka, békés álmát garantálja! ... Itt a fátyol, türelem! Biztos lesz a győzelem!

TOM Győzelem? De hiszen azt mondta, hogy nem lesz háború!

JASON Persze, hogy nem lesz! Szentírásnak vehetik. Úgy is mint biztosítási ügynök, úgy is mint temetkezési vállalkozó megígérem: holnaptól mindenkinek felemelem a bérét ... Háború? Ugyan! Arra nem adtam utasítást. Fátylaink éppen a háború megelőzésére szolgálnak. Megjósolhatom: egymillió éven belül nem lesz háború

(Ebben a pillanatban megszólalnak a vészszirénák, mindenki megdermed)

JASON Téves riasztás! ... Egészen biztos, hogy téves! ...

(Teljes káosz, férfiak, asszonyok fátylakat kapkodnak ki a gyárkapuban maradt ládából. Aztán éles villanás, dőrej, majd halálos csend és sötétség. Csak az óvóhelyajtóra vetődik némi fény)

PÉTER (Kilép az óvóhelyről, vidáman) Hahó! Juhé! Élünk! Túléltük! Elmúlt a vész! ... Emberek! Bújjanak elő! ... Vajon mennyi ideig lehettem odalent?

HANG A MAGASBÓL Pééé-teer! ... Pééé-teer! ...

PÉTER Ki az? Hol van itt valaki?

HANG Mindenki meghalt, Péter, szemfedő borítja az egész Földkerekséget.

PÉTER Ámítás! Akkor a holttesteknek itt kellene lenniük.

HANG Füstté, atomokká váltak. Higiénikus módja az elmúlásnak. Így bizony, csak ennyi volt az ember.

PÉTER Rossz tréfa! Ki fog dolgozni akkor? Ki teremti elő a hasznomat? Mihez kezdek a tőkémme! ... Csináljuk felesben!

HANG Oktalan jószág! Néhány pillanat csak, és te is elmúlsz nyomtalanul.

PÉTER Nem! Én nem akarok meghalni! Újra kezdek mindent, a világ most már egészen az enyém! Enyém minden kontinens és minden óceán! Birtokba veszem! Én elpusztíthatatlan és

legyőzhetetlen vagyok! ... Jaj, hogy szédülök, oly rosszul érzem magam!

HANG Meghalsz, Péter, mondom, meghalsz, már alig tudsz megállni a lábodon. Meghalsz rákban, fehérvérűségben, sugárbetegségben, meghalsz az önzés, a bujaság, a képmutatás, a közönyösség nyavalyájában.

PÉTER De hát ilyenek születtem!

HANG Nem igaz! Ilyenné akartál lenni!

PÉTER (Kétségbeesetten) Penny! Alex! Gyertek vissza egy darabon! Megyek én is, csak kiárusítom még a készletem ... (Megtántorodik, elesik) Milyen furcsa érzés! Mintha úsznék. Mint lótuszszirm a fodros, kék tavon ... De nem, nem. Mintha szállnék. Mint tehetetlen porszem a végtelen űrben ... Sirassatok meg árvácskák, mimózák, orgonák, ha ugyan virágoztok még valahol, sírhattok, igen, önmagam ellensége voltam, és büntetésül szétfoszlom a vak semmiben. Leheljetelek csókot utánam dália, nárciszok, karcsú tulipánok, ti meg rózsák, ibolyák, gyöngyvirágok, legyetek, ó, legyetek kegyesek hozzám, illatfelhőtökön szeretnék az isten elé szállni.

(Árny jelenik meg a háttérben - Sonia)

PÉTER (Megretten) Távozz! Mért engem viszel? Mért épp engem?

SONIA (Férehajtja arca elől a fátylat) Én jöttem érted, Péter.

PÉTER (Anyja lábához borul) Ó, mama! Milyen szép vagy! Azt hittem, meghaltál ... Nagyon álmos és nagyon fáradt vagyok

SONIA (Leül) Én majd elaltatlak szépen.

PÉTER De ugye, nem halok meg,?

SONIA Csitt, te csacsi gyerek, csitt, csitt.

PÉTER (Ásítva az anyja ölébe hajtja a fejét) Oly jó, hogy itt vagy, oly jó!

SONIA (Énekel) Régen történt: angyalokat látott kicsi Péter.

PÉTER Ne engedj meghalni, ölelj át!

SONIA (Énekel) Berepültek szobájába: „Király leszel” - mondták.

PÉTER Tudod, ha még egyszer kezdhetném...

SONIA (Énekel) „Király leszek?” Az angyalát! Merre lesz a népem?

PÉTER Ó, akkor már tudnám, hogyan csináljam ...

SONIA (Énekel) „az ég alatt, a föld fölött gyönyörű nagy ország.”

PÉTER Szoríts magadhoz, mama!

SONIA (Énekel) ... Elrepültek szobájából, csak királlyá tették.

PÉTER Köszönöm, mama, nincs tovább... (Holtan terül el az anyja mellett)

(Sonia Péter fölé hajol, a színpad teljesen elsötétedik. Mire újra világosság lenne, a piactér ismét olyan, mint az első kép elején .- vége az álomnak. Most már Alex hajol Péter fölé, mindenki más Mészároséknál mulat, táncol)

ALEX (Pofozgatva ébreszti a fiút) Hé, te! ... Péter! ... Csak nem esett bajod?

PÉTER (Feláll, a fejét fogja, kábultan körülnéz) Nem haltam meg? ... Borzasztó álmom volt. Képzeld, elpusztítottam az egész világot.

ALEX Pedig csak fejbe vert a páncélkassza. De ne fecsegjünk itt tovább, markold fel a pénzt, és gyerünk. Urán után, urán után! Emlékszel?

PÉTER Persze, persze. Megyünk, Alex. El akarok menni, mielőtt Penny visszatér, mint asszony. Én, tökkelütött! Engedtem, hogy Tomé legyen, pedig szeretem, és ő is szeret ... Mehetünk máris, csak a vasládát visszateszem a szekrény tetejére.

ALEX De Péter! És a pénz? Mitől félsz? Mi ütött beléd?

(Mindketten bemennek Sonia üzletébe, Alex erősködik. Közben megérkezik Penny. Menyasszonyi ruha van rajta, sírdogál. Tom a nyomában, letörten lóbálja az esküvői csokrot. Péter kilép az üzletajtón, megtorpan, Penny rejteni igyekszik könnyeit)

PÉTER Remélem, boldog leszel.

PENNY Remélem, te boldogabb leszel.

PÉTER Elöttem becsukódott a boldogság kapuja, Penny. Férjhezmentél.

PENNY Tévedsz. Nem mentem hozzá Tomhoz.

PÉTER Jól hallok?

PENNY Nem mentem hozzá. Ha nem lehetek a tiéd, inkább senkié sem leszek.

PÉTER Penny! Gyöngyvirágom! Gyönyörűségem! Szeretlek! Tudom, utolsó fráter vagyok, de szeretlek!

(Csók, majd táncrea perdülnek a Mészároséktól kiszűrődő zenére, s kitáncolnak a színről. Tom szomorúan távozik, Alex meg azokat a párokat nézi, akik az ünneplő házból táncolnak ki a térre. Jason és Sonia egy pár)

ALEX (Egy ideig figyeli Soniát, majd Jason vállára teszi a kezét) Szabad? ... (Soniához) Maga elragadóan szép, asszonyom. (Összesimulva táncolnak)

SONIA Jólesik a bókja. Nem maradna itt vacsorára?

ALEX Ó! Csakugyan elbűvöl. Versre ihlet, már motoszka is bennem, hallgassa csak! (Tagoltan, akadozva, mintha rögtönözne)

Láng csap ki szemedből, perzselő tűz!
Vágyam és vérem a karodba űz.
Ó, hogy borulnék a kebledre le!
Elég a fél ágy, esküszöm! Fele-fele.

(Önelégülten mosolyog az asszonyra)

SONIA (Odasóz neki egyet) Csirkefogó! Erről a versről már húsz évvel ezelőtt is azt mondtad, hogy nekem költötted!

ALEX Sonia!

SONIA Alex! ... Te bitang! Te! ... Te! ... Csak tőled telik ki ilyesmi!

(Alex tovább akar táncolni az asszonnyal, Sonia egy ideig vonakodik, aztán megadja magát)

SONIA Hogy mertél visszajönni hozzám?

ALEX Otthonra vágyom, Sonia, új életet akarok kezdeni.

SONIA Éppen velem?

ALEX Hiszen a hites feleségem vagy.

SONIA Te meg a hites uram, sajnós.

(Megcsókolják egymást, Jason megzavarja őket)

JASON Meglep, Sonia, nem tagadom ... De vegyük úgy, hogy nem láttam. Én hajlandó vagyok elvenni. Gyűrű, pezsgő, minden készen, kössük meg az alkut végre.

SONIA Felsült, Jason. Ennek az úrnak én már réges-rég örök hűséget esküdtem.

JASON Ennek? ... Részvétem, azaz izé ... (Magában) Holtvágány, Jason! Egy vállalkozó váltson gyorsan, ha kell! (Sylvia-hoz lép, megcsípi) Ide a kacsóját, kicsikém. Egy virágárusnak és egy temetkezési vállalkozónak sok a közös érdeke. A legokosabb lesz hát, ha egybekelünk.

(Ekkor Péter és Penny visszatáncol a színre)

MÉSZÁROSNÉ (Döbbenet) Penny! Lányom!

MÉSZÁROS Hol hagyta az uradat?

PENNY Tomra gondoltok? Nem is tudom ... De nem a férjem. Az oltár előtt meggondoltam magam, és visszafordultam.

MÉSZÁROSNÉ Jézus, Mária! Hallottak ilyet?

MÉSZÁROS Elszökött a menyasszony az oltár elől!

(A mulatság abbamarad, a piaci nép izgatottan veszi körül Pennyt)

SONIA (Magához intve Pétert, Alexhez) Az én haszontalan fiam ... (Péterhez) Gyere, hadd mutassalak be a te haszontalan apádnak.

PÉTER Az apám? Ejha! Nohát!

ALEX A fiam? A nemjóját! ... Egy ilyen pernahajder! Aki elcsórná az anyja pénzét!

PÉTER Csak hallgass, papa. Te akartál rávenni.

SONIA Mi az? Miről van szó?

ALEX Semmi, semmi ... De hát igazán világgá akarsz menni Péter? Nem bírsz magaddal?

SONIA Szomorú lennék, ha ebben is rádütött volna. Ne is mondd. Most már éljünk együtt boldogan.

PÉTER Nem, mama. Én valóban elmegyek. Pennyvel. Ne félts, már benőtt a fejem lágya. Tudom, hogy mit akarok. Pennyt. És tudom, hogy mit nem akarok, Nagyáruházat meg urániumot.

SONIA Hallod, Alex? az egész életemet rááldoztam, és most ez a hála. Itthagy.

ALEX Sose bánd. Legalább megtanulják az életet, bennünket meg nyugton hagynak.

PÉTER Brávó, papa! Jelesre feleltél.

SONIA Mi tagadás, ez a piac - mint a temető. Itt nem sokra lehet jutni. Menjetez hát, menjetez isten hírével, és boldoguljatek. De egyeteki rendesen, és ... és ... vigyázzatek magatokra nagyon!

PÉTER (A szüleitől elvonva, karonfogja Pennyt) Készen vagy?

PENNY Készen, és te?

(Ekkorra már széteszlotte Penny körül a gyűrű, ki-ki a standjánál lázasan tesz-vesz)

ÁRUSOK (Énekelnek)

Péni az idő, az idő péni.

Üres zsebbe semmit sem érsz.

Ha kódis vagy, nincs örömed,

Faképnél hagy a kedvesed.

Péni az idő, az idő péni

Sok a pénzed? Mindent elérsz.

Bezárt ajtó nincs előtted,

Ide vele minél többet.

PÉTER

(Már indulóban volt Pennyvel, de kivárja a strófa végét. és -
mintegy búcsúszózatként - szavalva folytatja)

Pérez az idő? Az idő pénz?

Nem költhetsz, csak ameddig élsz!

Sírba ingyen a belépő,

Most légy boldog, később késő!

Pérez az idő? Az idő pénz?

Mit érsz vele, ha már nem élsz?

Becsüljétek meg a fontot,

De ne üljetek rá - bolondok!

Csak gyűjtik, gyűjtik, kuporgatják, rakosgatják, az életet meg
elpackázzák! Pedig ez minden, az egyetlen valódi kincs, a
soha nem ismétlődő, páratlan alkalom!

Orvosok! Betegek! Bűnösök! Álszentek!

Hajósok! Vándorok! Győztesek! Vesztesek!

Léhűtők! Dolgosok! Bankárok! Fukarok!

Zordonak! Mogorvák! Hősök és bohócok!

Emberek!

Élvezzétek az életet!

Míg lehet. Amíg lehet.

(Pennyt átölelve távozik)

(Az árusok meghökkenve néznek a fiatalok után)

FÉRFIAK

Eszement.

ASSZONYOK

Elment neki.

ALEX

Vagy inkább megjött.

(Mindenki folytatja a dolgát, vakon, lázasan, mintha mit sem értett volna az egészből)

ÁRUSOK

(Énekelnek)

Pénz az idő, az idő pénz!

Pénz az idő, az idő pénz!

Pénz az idő, az idő pénz!

F ü g g ö n y

RENDEZŐI UTÓSZÓ

Kops drámája az ötvenes évek derekán induló angol „új hullám” nemzedékének tanúvallomása. Csoportjukat a már terjedelmes esszéirodalom Osborne „Nézz vissza haraggal” című játékával indítja, ez ütötte meg a „dühösek” skálájának alaphangját. Az új angolok nemzedéke persze korántsem egységes. Elvont, metafizikai érdeklődésű lírai alkat éppúgy van közöttük, mint a naturalisták tanítványa. Ami bennük közös: szakítás az angol színpad szokásos színterével, a polgári gondok vállalásával. színpadképessé tették azt a világot, melyről a jó társaságban nem illik beszélni, mely eddig csak epizódszereplőket csempészhetett a rivaldák közelébe. Más emberek, más gondok, más álmok. Kops is kifelé lábol az önelégült fogyasztó társadalomból, mikor témát keres.

Új színterek felé indul és egy mindennél régibb hagyomány vonzás körébe kerül, mely szülőhazájában sohasem szűnt meg hatni a felszín alatt. A szigetország városi népe megszívlelendő erkölcsi tanítást századokkal ezelőtt a moralitások színpadán kapott. A játék hőse bárki volt, a különösebb ismertetőjelek híján általánosított ember, akivel végzetes emberi dolgok történtek.

Kops játékanak hőse is bárki, egy fiatal átlagember, a társadalom pereméről. A perem legszélébe kapaszkodik az a nyomorúságos együttes, melybe beleszületett, a konjunktúra reménye önt lelket beléjük. A jólét azonban csillagászati távolban van ettől a londoni zsidóvásártól. Bárki érezheti, hogy az ábránd megvalósíthatatlan.

A nézőnek e szomorkás piac látványa, hangulata alig mond többet, mint ami. Egy riasztó gazdasági időszerűtlenség képi megjelenítése ez, egyben egy létforma sirontuli vegetációja. A piaci üzletelés időszak sok évtizede letűnt és a krajcárokért küszködő árusoknak egyetlen kilátásuk a csőd. A magyar nézőnek azonban még valami emlékezetébe ötlük ennek a hanyatló vásárnak a láttán, Madách tragédiájának londoni jelenete. A csőbe ment vásár ellenképe annak, amit a magyar költő száz évvel ezelőtt jelképezni akart, de egyben a madáchi gondolat furcsa inkarnációja is. Az a nagy londoni vásár akkor egy egész társadalom kerete volt, a maga módján intő példa a messzehangzó tanulság. ez a kicsi és csenevész piac is az. Szereplői kisszerűek és szájalmasak, de az egész emberiséget érinti, ami velük történik.

Kops szándékával és a műfaj hagyományával ellenkeznek, ha tagadnánk, vagy lepleznénk a szintér, a figurák, a történések szimbolikus voltát. A rendezőnek eleve el kell döntenie, hogy a szcenikában, a jelmezekben, a mozgásban és főleg a szöveg értelmezésében mennyire köti magát a kézzelfoghatóhoz, a naturálisan adotthoz és mennyi teret ad a képzeletnek. Segítségére lesz ebben az az ironikus szabványszöveg, mely a cselekmény indulását jelzi. A beszéd tartalmatlanságának, jellegtelen tónusának efféle ábrázolása a mai színpadon megszokott.

Minden előírásos. A csavargó évődése az üzlet hiú illúziói között ábrándozó kereskedőkkel, fiatalemberünk, Mann epekedése a jólétért esengő szép kisasszony után, a szép kisasszony és családja megvető elutasítása. Akkor lobban fel a játék heve, mikor az ifjú, hős, Mann, aki bárki lehet, bárki fiatal és jobb sorsra érdemes, odakiáltja a csavargónak, hogy irtózatossá mehetnékje van. A fiú jellemzésének s egyben egy nemzedék bemutatásának tömör módját választotta Kops, amikor egyszerre mutatja be a kalandvágyat, a szereleméhséget s az ábrándok gyors lehanyatlását.

Péter: Hiszen minden hegycsúcsot megmásztak már, minden sivatagot bejártak, minden rekordot az égig tornáztak. Nincs semmi, amiért érdemes lenne élni. És nincs semmi, amiért érdemes lenne meghalni. Torkig vagyok az egésszel...

Minek jött ide? Miért tett boldogtalanná?

Alex, a csavargó, a titkos apa nem méltánytalanul kapja a szemrehányásokat. Még nem tudja, hogy a fiát viszi kísértésbe, de diabolikus szerepe már megkezdődött. Nem kalandos útra invitálja az elégedetlen ifjúságot, nem lélegzetelállító élményt ígér, hanem pénzt, vagyont, hatalmat, diadalmas visszatérést. Mindezért a fiúnak egyetlen hőstettel kell csak fizetnie: el kell csennie anyja megtakarított pénzét.

A jellem történetében fontos, hogy Mann Péter ebben a pillanatban még romlatlan ember. Azt hiszi, az egész világ boldog lesz, ha ígérete szerint visszatér ide egy fényes áruházat alapítani. Hisz abban, hogy gazdaságával elégedetté tehet mindenkit, mint a világ legtökéletesebb munkaadója. Elvágódását tökéletesen indokolja a sivár környezet, melynek legriasztóbb képviselője Jason, a bolondos Maga gátlástalan széptevője. Péterre semmi szükség a piacon. Jason gyűlöli, a szép lány fanyalog, ha látja, megunt babájának lakodalmi ceremóniája visszaborzasztja. A reménytelenség, a változatlanság, az érzelgős anyai sirámok gépies ismétlődése kergeti világgá.

A szerző világosan jelzi, hol vált át álomba a szimbolikus realitás és erre a fordulatra kimunkált összjátékkal, a mozdulatok lazításával, lágyabb kontúrokkal s főleg világítási effektusokkal kell felkészülni. Rendezőnek és szintjátészónak ügyelnie kell arra, hogy csak a szövegen kívüli jegyek mutatják, a cselekmény más síkra került.

Az álom-akció első perceiben ki kell alakulnia egy másik Péternek, aki nyers fából faragott, nem habozó, nem vetődik ide-oda az ellentétes hangulatok hullámain. A kép végén, nem sokkal az átváltás után azé a megváltozott Péteré a szó, - az élő, a téveteg, az anyámasszony-katonája átadja helyét a vágyálomnak, aki már kíméletlen is tud lenni.

A második kép, hiába álomkép, mégis a kiábrándulásé. A pénzt és hatalmat jelentő uránium kicsúszott Péter markából, kárvallottan tér meg városába, a piactérre, a mamához. Az igazi bűnhődés csak itt kezdődik. Mindenki Éter akart lenni, mindenki az uránium után eredt és ez kétségbe ejtőbb mint az, amit a piacon túl kellett átélnie. A visszatérés képe három, egymástól elváló hangulati, atmoszférikus rétegre bontható:

1. Péter és társai hazaérkeznek, mégis egy tökéletesen idegen világba. A gyűlölt Jason, a piaci lét undok parazitája világosítja fel őket a változásról. Sok minden átalakult, de a világ most is nyomorult és ebben a nyomorult világban ő dirigál.
2. Azelőtt a képtelen remények között mégis mocorgott az emberekben valami emberi. Az uránium ezt is kiölte. Péter nyakán már ott a kés, meg kell halnia, mert gyanús idegen. A mama menti meg az ösztön egy szenvedélyes gesztusával, de mindjárt meg is tagadja. Nincs oka rá, hogy vállalja ezt a gusztustalan fiatalembert.
3. A halálraítélt megtalálja azt a nyelvet, melyen a kisemmizett hitű tömeggel, a piac-tér lakóival beszélni lehet. Reklám szólamokat mondogat, mind hangosabban, egyre növekvő szuggesztív erővel. Arról, hogy az urániumba vetett remény üdvözít, ha az ő vezetésével, nagyiparban ásnak. Ez hat. Így lesz Péterből próféta a saját hazájában. Karrierje pillanatok alatt szökik a magasba, még Jason se tudja megsemmisíteni. Jason Péter menedszere lesz.

A második kép tehát a jelképes fiatalember kései beérkezésével végződik. A harmadik képben teljesül az útra csábító ígélet. Ugyanaz a szintér, de már teljesen falanszter-szerű. Először a kisszerű és áporodott szegénység keretétől szolgált, aztán csatatérre változott, végül átalakult az atompiac és atomhalál arénájává. A rendezőre hárul, hogy a színjátékosok e képben átlényegülve lépjenek a hajdani vásártér piacára, mindenki az atomiparban betöltött szerepe szerint. Péter, mint a szabadalmazott Mann-fátylak monopóliumának birtokosa, egy mai angol hadiiparos karikatúrájaként, a paradisztikus vonások még kiáltóbban jellemzik az elhízott Sylvia megjelentését. Jason, mint a nukleáris pusztulás sajtófőnöke ugyanaz a vigéc, aki hajdanán volt, a koporsóknak csapott hírverés közepette. Azzá lett, aminek potenciális ígéréte megvolt benne: a jámbor tömeg hajcsárává, a legnagyobb eladóvá és legharsányabb világcsalóvá.

Ezzel szemben az anya, Sonia figurája statikus természetű. A halál elébe táncolva is éppen az, aki volt, valódi érzések és érzélgős nosztalgiák képviselője. rossz kisfiának a halálon túl is menedéke marad.

Péter Mann lezüllése ebben a képben, az álomjáték végén válik teljessé. Hitt és cselekedett a nyomort megváltó nagyáruház nevében, de fajtájának jóléte helyett milliók megsemmisülésének vetett alapot. A végső lépést akkor teszi meg, mikor elvonul magányosan a szuperóvóhelyre, hogy egyetlen életet kimentsen a pusztulásból; a magáét. A hang, mely kikerülhetetlen sorsát tudatja, a költői igazságszolgáltatás hangja.

Péternek is pusztulnia kell az uránium-ábránd megvalósulásának logikus következményeként és nem megdicsőülve, megszegyenülve kell véget érnie.

Ismét a rendező tisztelte, hogy az átváltást vissza a valóságba a fények és mozgások eszközével is aláhúzza, bár most a teljesen elsötétült és helyreállított színpadi kép a különbség érzékeltetéséhez jobban hozzásegít. Mégis érvényre kell juttatni azt az igazságot, hogy nem az a Péter, és nem az az Alex folytatják tovább a diskurzust, akik az atompusztulás részesei voltak. A piactér valóságához kötött figurák tápázkodnak fel a földről és rögtön pernyi feladataik, a perc szülte gondok foglalkoztatják őket. Hiábavaló volt talán az álom?

A régi Péter okosabb Péter lett. Első gondolata a szabadulás és nem az urán, spontán vágya nem az atomcsászárnóként leszerepelt Sylvia, hanem álmai

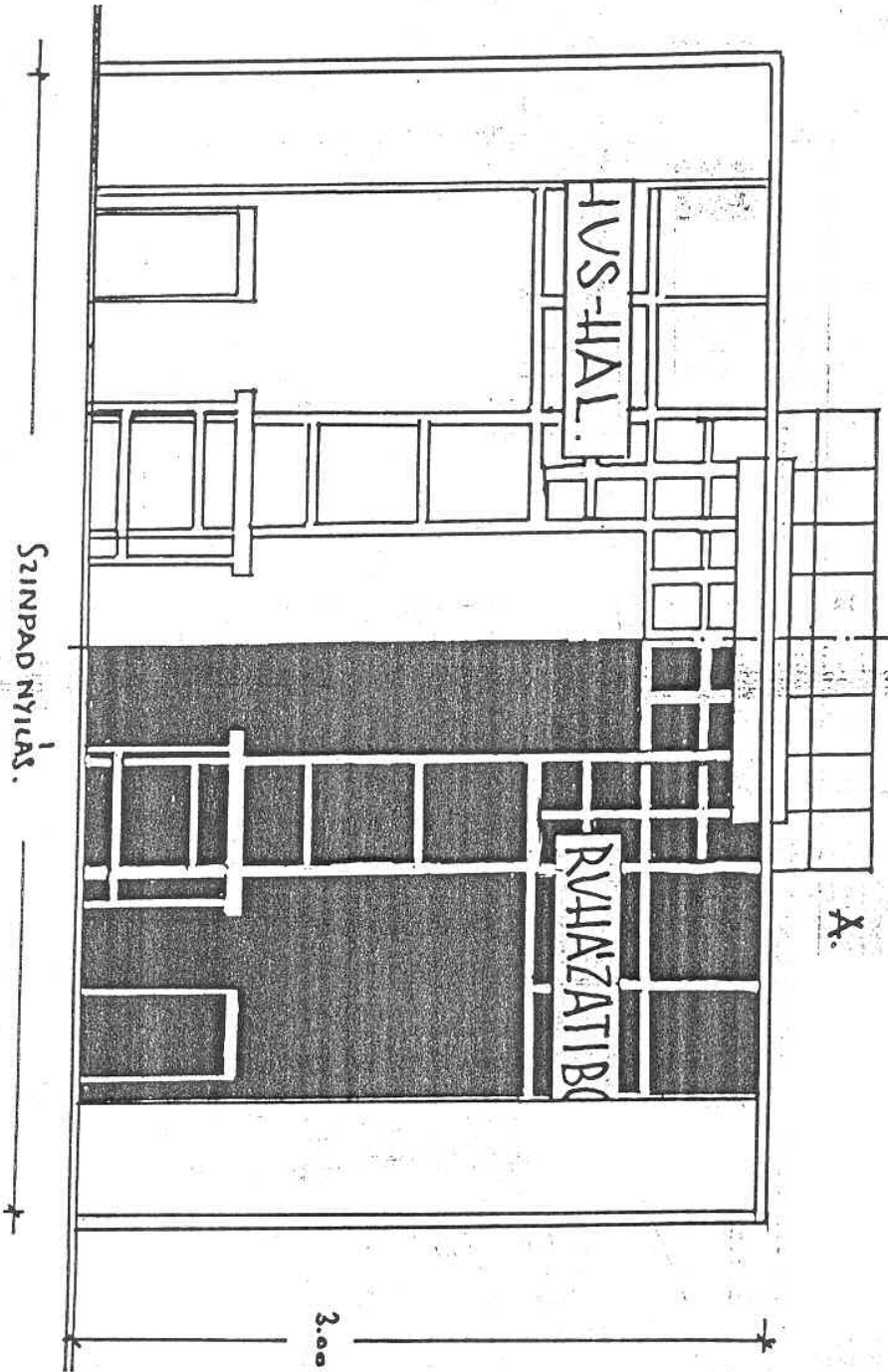
hűséges társa, Penny. Penny, akit az ő álhatatlansága csaknem boldogtalanná tett. Új útjára Pennyt kell magával vinnie.

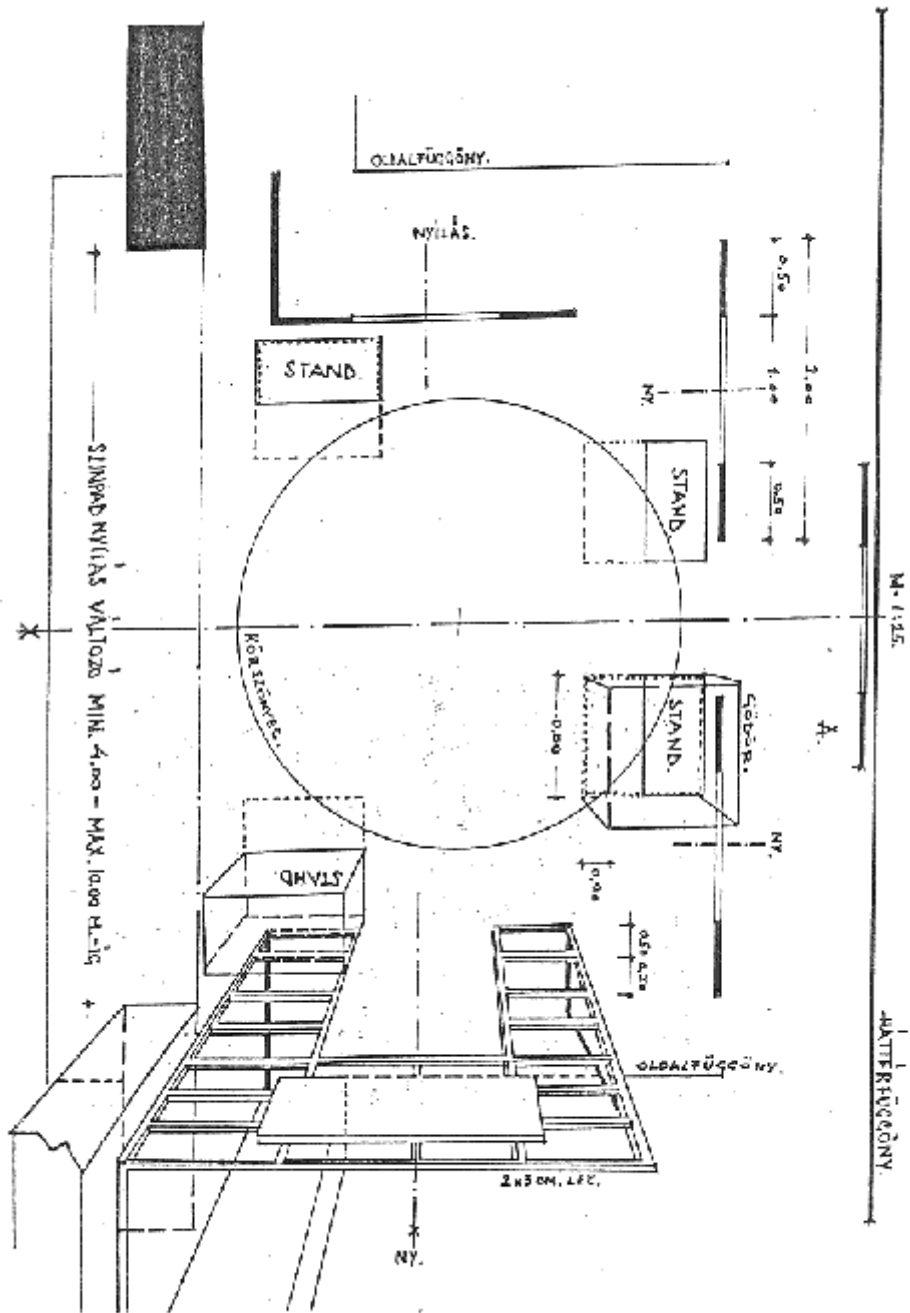
Játékunk különösebben megnyugtató véggel nem dicsekedhet. A szegényes piac, a kopott figurák serege változatlan marad, erre mutat a brechti szellemű betétek szövege is. Nem marad azonban változatlan a jobb sorsra érdemes ifjú ember, átlag Péter életútja, mivel a már megmért eszmények fogják irányítani. A harmónia halk akkordjai is hallhatók a búcsú perceiben, mert Péter és Penny egy általánosan elfogadott tény alapján engedélyt kapnak a távozásra: az, aki fiatal, jobban teszi, ha menekül innét.

Az ironia azonban erősebb színekkel játszik bele ebbe a záródallamba, mint a szülők és gyermekek, maradók és útnak eredők csendes egyessége. Groteszk mellékszöngéje van annak a dalbetétnek, mellyel a piac, a csöbement vásár búcsúztatja gyermekeit. A kapitalizmus elévülhetetlen jelmondatát zengik arról, hogy az idő pénz, holott egész sürgölődésük, minden szorgalmuk és kuporgatásuk felett már régen ítéletet mondott az időszerűtlenség.

Megjegyzések a díszlettervhez:

A látszati és alaprajz a három szint együttesen, állandó és változó elemeit egyesítve ábrázolja. Felbontásuk a szerzői instrukciókból értelemszerűen következnek. Tehát például a háttér előtt a gödör csak a 2. képben játszik, a jobboldali kapuzatra gyár cégtáblája csak a 3. képben kerül stb. Épp ezért nem találjuk rajta az Óvóhely lejárátát sem, melyet legcélszerűbb a bal portál előtt elhelyezni, így a szereplők nem le-, hanem kifelé távoznak a színről. Megemlítenénk még, hogy a körszönyegre csak abban az esetben van szükség, ha a közönség rálát a színpad síkjára.

Forrás:

Színjátszók Kiskönyvtára 109. sz. A jövő tanúi. Két egyfelvonásos. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1969.
Kops: Péter Mann álma. 27-80. old.